

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

XVI. Nonnullæ Controversiæ de justæ defensionis & Compensationis jure
discutiuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

simoniacam prohibuit: non tamen nego, quin prædictum pactum iniquum sit, infami subornationis & ambitus vitio laborans, ac proinde gravissimam poenā multandum; sed nihil obstat, gravissimum crimen esse, licet omni simoniæ labe careat: immo in quibusdam religiosis ordinibus excommunicationis poenæ subiacet; non nego etiam, oppositam sententiam, quæ gravium & multorum auctorum est, valde probabilem esse; hoc unum dumtaxat astruo, opinionem illam, quæ prædictum pactum simoniacorum poenis eximit, nulla censura nota dignam esse, & multo minus illam, quam supra exposui, scilicet ex suppositione, quod illa officia non sint beneficia, pactum illud non comprehendi in d. extravagante, nec in aliis iuribus, quibus contra simoniacos poenæ latæ sunt.

217. PITHANOPH. Nihil prorsus restat de proposito argumento discutiendum; unum tamen excidit, quod raptim saltem indicari te desidero; scio, communem esse Doctorum sententiam, in simonia, parvitatem materiæ gravi peccato non eximere, ut in alio criminum genere; vix tamen ab ullo auidi rationem, quæ faciat satis; quæso, si quam habes singularem, indica.

218. ANTIM. Ita est, censent communiter auctores, in simonia non dari parvitatem materiæ, quæ scilicet ut in aliis, à peccato mortali excuset, ita Navarr. conf. 52. num. 3. de simon. Reginald. lib. 23. num. 166. Sanch. in Decalog. lib. 1. cap. 4. num. 1. & lib. 7. cap. 28. num. 8. & opusc. lib. 2. cap. 7. dub. 110. Laym. lib. 4. tract. de sim. cap. 8. §. 1. num. 4. Tanner. tom. 3. disp. 9. q. 8. num. 26. Thesaur. in prax. v. simon. cap. 1. Gibal. q. 18. consuet. 8. num. 3. Suar. cap. 3. n. 4. rationes porro, quæ vulgò afferuntur, non sunt contemnendæ, v. g. quia 1. malicia simoniæ consistit in contemptu rei spiritualis formaliter sumptæ, non materialiter; forma autem est indivisibilis. 2. quia nulla entitas spiritualis, re temporali ulla æstimari potest; unde etiam in parva materiâ, res magna contemnitur à simoniaco, & magna est injuria. 3. non modò parvitas pretii non excusat, sed aggravat culpam & injuriâ. 4. nullum donum gratiæ quantumvis parvum videatur, sine gravi irreverentia vendibile est; quia vendi non potest sine contemptu, nec contemni sine gravi peccato.

219. PITHANOPH. Jam mihi videtur formati posse demonstratio; omnis contemptus Dei, vel rei divinæ est peccatum grave; omnis simonia est contemptus Dei, ergo est peccatum mortale; de majore nemo dubitat; hinc res minimæ, si contemptus addit, peccatum mortale faciunt; minor est etiam evidens; quia æstimare rem spiritualem pretio, non modò infimo, sed tali, quod nullam habeat proportionem, est reverâ illam contemnere, v. g. geminam pretio fam obolo vendere.

220. ANTIM. Rem tangis acutè, nam si quis emat rem 20. aureis æstimatam, 16. aureis, infimo scilicet pretio, non peccabit; si verò 10. haud dubiè peccabit contra justitiam; si 8. vel 5. adhuc gravius peccabit; hinc crescit gravitas peccati, ex decremento pretii; ita prorsus, quidquid temporale detur pro spirituali, minus datur; igitur non minuitur delictum, quamvis minuatur pretium; igitur non eximit culpæ gravi parvitas materiæ.

221. PITHANOPH. Sed in aliis sacrilegis parvitas materiæ excusat.

222. ANTIM. Ita est; quia sacrilegium, vel est merum adjunctum, ut cum quis furatur in Ecclesiâ;

vel est de se leve; at simonia cum sit venditio rei sacræ, quamdam quasi blasphemiam in portans, quisquis enim vendit spirituale donum, facto vel in actu exercitio proficitur, esset pretio æstimabilem, quæ est blasphemia.

223. PITHANOPH. De his ni fallor satis; congressui finem imponere possumus.

224. ANTIM. Per melicet, jam enim rem hanc tractare diutius pudet.

225. PITHANOPH. Utinam proscribere liceret, & in orcum detrudere cum Simone parente, mutuum illud simoniæ.

226. ANTIM. Optandum illud potius quam sperandum; præsertim cum legibus omnes contenti non possint.

227. PITHANOPH. Mali fontem & originem delicti indicas; licet enim feriant altos fulmina motes, nonnulli tamen ejusmodi fulminibus sublimiores sunt; sed quæso parce; nihil enim dici à te potest de hoc argumento, quod publicum non sit.

228. ANTIM. Rectè mones; sed quod minus magis, illi præsertim contra simoniacos, illosque auctores, qui de simonia scripserunt declamare non cessant; illud satis solemne est, ut adulter adulterum & latro latronem accuset; hinc illud Claudius ait, *fat machos, Catilina Cathegos*, de quo jam alias.

229. PITHANOPH. Intelligenti pauca; sed præscribamus futuro congressui argumentum; nulli scilicet sentias; vellem ageremus de justæ destructionis jure; hæc materiâ haud dubiè multa discutenda præbebit.

230. Multa sanè sed quædam leviori manu, ut hoc congressui factum à me fuit, in quo unum, vel alterum pressius & fusiùs discussus, de quo præsertim controversia instituta fuerat; reliquis vel omnino prætermittis, vel tantum obiter indicatis, valeat mihi Pithanophile, & si quæ argumentum reliquæ, ab illo tuo Doctore tibi suggere restant, fac eas in memoriam revoces.

231. PITHANOPH. Faciam ut mones; & brevi adero, vale Antime.

DIALOGUS XVI.

IN QVO

Nonnullæ controversiæ de justæ destructionis & compensationis jure discutiuntur.

1. PITHANOPH. Versamur in lubrico Antime; & de dubito, utrum expediat signatum aggredi & prolequacumque inclines, undique angustiarum.

2. ANTIM. Quis tam dem pavor te pulsat, clarissimum caput? quid quæso alex? quid periculi quid angustiarum? quid tibi velis, conjicere animo non possum.

3. PITHANOPH. Fortè nescis, quantum remorum vim hæc controversia pepererit, quæ tempore

temperantes atque procillas adversus miseros Ca-
lumnias concitantes, perinde quasi essent homici-
dæ, latrones, & calumniatorum Patroni ac
defensores; veceor ut cicaricem jam fere obdu-
cent rectrices, & novam suggeras materiam turba-
re.

9. ANTIM. Nihil hæc omnino, aut certe pa-
ram moveant; rem hanc discuto, perinde atque
homo unquam de illa scripsisset disputassetque;
remonesodi & turbas, ut tu ipse apprimè nosti;
unus me trahit veritatis amor; quare operam meam
parium gratam futuram facili mihi per-
suasum; ut enim laxiores quasdam de hoc argu-
mentis, & quopiam recentiore Casuista vel excogita-
tis, vel ex tenebris in lucem reductas opiniones
non probas, sed impugno acriter, & ab usu &
præscripto, ita communes & tritas à doctis-
simis & piissimis hominibus traditas, defendo
veritas, & ab omni censuræ nota vindico.

10. PITHANOPH. Zelum & studium tuum nemo
laudare non potest; vix tamen adduci possum, ut
eodem, ius gratum fore, qui doctrinam Casuista-
rum hujus temporis adeo insectantur, ut eam non
modo à veritate, verum à recta fide desciscere ve-
line.

6. ANTIM. Altercantibus non sine contentio-
nis rabido condonandum est, si quid acre aliquan-
do, si quid acerbum & perperam dictum sit exci-
dat nec disputandum; mens enim disputationis
ut utraque defendatur, & per inconsiderantiam ea sæ-
pe discuntur & ab eis defenduntur, quæ nunquam
alibi, temulo calore, propugnare voluissent; ex-
tremitates odi, ut tute scis; & ut recentiorum
quorundam doctrinam non probas, qui tollunt pec-
cata mundi, quod lepide is exprobratur, ita nec alio-
rum rationem meo calculo donare possum, qui
peccata plus æquo multiplicat & numerum exagge-
rat leviorum quorundam gravitatem; apud ipsos
nulla culpa venalis est; attrito nulla sufficit; nullus
prodest alius à pura charitate non profectus; nul-
lus ius defensionis, quamvis aliquando iustæ suffra-
gans; nulla defensio iusta; nulla compensatio lici-
ta; nulla donatio non simoniaca; nullus contractus
non vitiosus; nulla fere confessio valida; quis tan-
tum inde rigorem, inde lentorem approbet; hos
verò non abutiles is dixeris, qui per convexam
orbis, quam lente vocant, objectum aliquod
operantur, quod incredibiliter inde augetur; illos
verò, qui ad hunc finem vitro cavo utuntur, quod
idem objectum valde immittit.

7. PITHANOPH. Nondum planè animus acquies-
centem adhuc ingens difficultas in hoc argumento
videatur; in quo non agitur de qualibet de-
fensione; sed de illa, quæ iusta est, & quam iustam
vis, tertio confert; iustitia autem medium rei, ut
rationis non rationis exigit, quod sanè inventu dif-
ficilissimum est, cum in individuo positum sit; ut
exemplum ab iniusta defensione discernas, res pro-
hibet ut difficiat operas, nec adeo proclive,
ut recte oblineas; multa enim, & fere innumera
puncta in examen vocanda & maturè ponderanda
sunt.

8. ANTIM. Rem difficilem esse ultro admitto,
non tamen hic ullam difficultatem insuperabilem
recensideam; & ne diutius in limine hæreamus,
negabis, opinor, aliquam defensionem iustam
esse, cum enim aliqua sit offensa iniusta, per quam
alterius lædatur, inde me jus suum servare, cui
procebit; nempe vim iniuste illatam iustè repelli

posse, dum id debito modo fiat, lex omnis, omnis
ratio, omnium gentium linguæ prædicant; hæc no-
tio, non studio & arte comparata est, sed à natura
nobis initio indita, quæ duce, & cuius instinctu,
vim vi repellere didicimus, modò hæc iniuste illa-
ta sit; nam iustè illata toleranda est, non vi repel-
lenda.

9. PITHAN. Privato igitur cuilibet vindictam
repetere liceret, & illatam injuriam vindicare, quod
nemo tibi concesserit; cum Deus vindictam om-
nem sibi reservavit, & iustitiæ vindictivæ potesta-
tem & usum publicis magistratibus & ministris
tradiderit.

10. ANTIM. Absit, ut hoc à medici ex stimes,
quod sanctis naturæ legibus juxta atque religionis
Christianæ instituto adeo adversatur; sed ut men-
tem meam capias, jus illud omne, quod in me est,
& ab alio violari ac lædi non potest, nisi mihi fiat
injuriam, idem enim est, injuriam alteri facere, &
jus illius lædere, aut violare; jus, inquam, omne
meum à quod objectum, ut vocant, supponit,
quod mei juris sit; illud autem est, vel intrinse-
cum quid, ut vita corporis & animæ bona, liber-
& honestus saltem naturalium facultatum usus, lib-
ertas, pudicitia, corporis integritas, vel extrinse-
cum, ut bona fortunæ, honor, dignitas, fama,
officium, Parentes, amici, uno verbo illa omnia,
quæ ad vitam honestè ducendam mihi necessaria
sunt, quorum jus & dominium, aut saltem liber
usus mihi sit; quisquis ergo vitam, aut libertatem,
aut pudicitiam mihi per vim eripere tentat, vim
mihi inferre dicitur, quam, si aliter evadere, ac mei
juris indemnitati consulere non valeo, vi quoque
repellere possum; neque hoc est vindictam sumere;
hæc enim & illatam injuriam supponit, & per se
tendit ad illius pœnam, qui jam injuriam intulit;
sed iustæ defensionis jure uti, ad vim iniuste illatam
repellendam; & ut hoc confirmem clarissimo ex-
emplo, si quis per vim attentat mihi brachium ab-
scindere, pudicitiam violare, possum hanc vim re-
pellere, id est impedire, ne mihi brachium abscin-
datur, vel pudicitia violetur, idque iustæ defensio-
nis jure; alioquin jus illarum rerum mihi non est,
cujus indemnitati consulere nefas sit; illum au-
tem iustæ defensionis finem mihi propono, in quem
directa fertur intentio.

11. PITHANOPH. Sed si aliquid malum inde al-
teri creatur, nunquid non erit vindicta? negati-
onem non potest, quin hæc vis illata iniusta sit, ac
proinde tibi fiat injuria, & jus tuum lædatur; nem-
pe jus habes, ne lædatur justum; igitur alteri ma-
lum creare, vindicta est.

12. ANTIM. Non vindico primam illam inju-
riam, vel injuriæ principium, quam is mihi facit,
qui me aggreditur, ut majorem inferat injuriam,
v.g. ut abscindat mihi brachium; sed impedito,
repellendo vim vi, ne majorem illam injuriam in-
ferat; & licet inde aliquid iniuste aggredienti
malum contingat, non tamen illud directè intendo,
sed iustam dumtaxat mei defensionem ac juris mei
indemnitate, ex qua indirectè & per accidens ma-
lum aggressoris consequitur.

13. PITHANOPH. Illa intentio nonnullis valde
suspecta est; imò bilem & stomachum movet; cum
scilicet rectæ intentionis obtentu pessima quæque,
iniusta, impia & illicita homines admittant; si eni-
quas à Jure, qui damnat in fontem; à magistratu,
qui iustitiam vendit; à Principe qui subditos iniuste
vexat atque opprimit; à publicis ministris, qui

republicam expilant; hoc clypeo recte intentionis illico se tegent; Judex enim directe intendit justam sententiam ferre; Magistratus ex gratitudine aliquid accipere; Princeps suo jure uti; publici administrari Principis jura tueri; atque ita per accidens, infontem damnari, justitiam vendi, populum opprimere & expilari temp. sic aliquis pro beneficio collato pecuniam accipit non quidem pro spirituali, sed pro temporali; alius lucrum ex mutuo, non quidem vi mutui, sed propter molestiam, quam privatio pecuniae affert; hic jejuniū Ecclesiasticum non servat, ut consulat sanitati; ille aliena surripit, quia fingit sibi deberi; alter hostem è medio tollit, quia timet ab illo è medio tolli; vides quot mala pariat illa tua recta intentio.

14. ANTIM. Cur hæc iterum oggeras mirari satis non possum; nulla enim recta intentio turpem & malam actionem honestat, nisi per inculpatum errorem & ignorantiam invincibilem, ut vocant; non ignoro, multos esse, qui excusationes in peccatis quaerunt, & recte intentionis nomine, iniquam fraudem prætexunt, ut in exemplis à te allatis manifestum est: at nullum est dubium, quin eadem actio ex se bona, vel indifferens, à diversa intentione ac diverso fine diversum vultum ac diversam bonitatis, vel malitiae speciem induat; Judex reum punit ex privati odii fine, justa ex se actio est, sed eam sinistra intentio dehonestat; non nemo Virgini elemosynam porrigit, pravo animo voluptatis; optima est actio, sed malus finis eamdem inficit; sic accipio lucrum ex pecunia, sed iusto & legitimo titulo, nemo jure dicat usuram esse; idem prorsus dico de simonia, ut constat ex his, quæ de utroque argumento fusè disputavimus: & ut ad rem nostram, intendendo meum jus indemne servare, ab alio per vim injustè attentatum; quid ni amabo possum me meaque servare, illudque directe intendere, licet per accidens, malum attentantis consequatur; nec enim me defendo ut illum offendam, alioquin directa esset offensionis intentio; sed illum offendo, ut me defendam, quæ est directa intentio defensionis; neque velim, putes, hoc à me gratis excogitatum fuisse; hæc exprèssè habes apud Cajetanum in summi verbo *Homicidium* illi enim, inquit, homicidii rei sunt, qui se ipsos defendendo alios occidunt; id est, ideo se defendunt, ut occidant, vel non sunt defensione contenti, nisi occidant; cum solummodò in foro conscientiae liceat eis occidere per accidens, hoc est ideo occidere, quia se defendunt, & quia non possunt aliter se defendere nisi occidant; addit autem idem Cajetan. occisionem hominis per accidens ex duplici capite illicitam esse posse, scilicet ex immoderata defensionis actione, & ex negligentia; nempe, ut vulgò ajunt, moderamen inculpatæ tutelæ esse debet; non solum autem se ipsum, sed & proximum & res suas defendere licet; licet enim ex Ambrosio tuendo occidere injuriam irrogantem, tuendo, inquit, membrorum libertatem & integritatem, & similiter necessaria ad vitam & virtutem; item res suas & suorum; & notabis, inquit, verba Ambrosii, quæ universali ter de injuria loquuntur: hucusque quasi ad verbum Cajetanus; ex quo vides, directam illam intentionem in propriam eamque moderatam & necessariam defensionem ferri, ex qua per accidens offensio injusti aggressoris consequitur: & verò nusquam verius, aut clarius Cajetanus scripsisse mihi visus est; & miror, hæc à te, aliusque, quos appellasti, non capi, cum jam non modò probabile, & longè probabilius, verum etiam omnino certum esse mihi videatur.

15. PITHANOPH. Summopere placent ea, quæ ex Cajetano recitali, quem in rebus moralibus magnificare soleo; at si auctoritas publica interponi potest, ad repellendam vim injustè illatam, privata, opinor, adhibere non licet; nemo enim in propria causa Judex est; in iis præsertim regionibus, in quibus Reges, Magistratus, & leges societatis publicæ jura moderantur.

16. ANTIM. Nemo negat, auctoritatem publicam institutam esse ad justitiam administrandam; hæc autem singulorum indemnitati consulit, & privatorum jura salva teque servat; aut si jam injuria cuiuspiam irrogata fuit, eidem fieri satis, jubet, quæ par est, compensatione; immo criminum vindex est, & meritis pœnis reos afficit, quarum terrore, ceteros continet in officio; fateor igitur, nullam vindictam sumi posse privata auctoritate, quod sanè divinæ legi repugnat, in iis præsertim regionibus, in quibus aliqua politia & legum ratio viget; nunquam etiam compensatio privata auctoritate faciendæ est, quæ scilicet publica fieri possit, vel quam ultro debitor offerat; si demum eadem auctoritatis publicæ opera, vis, quæ injuste fertur, repelli potest, à privata etiam defensione abstinendum, quæ nunquam à privato adhibenda est, nisi ad repellendam vim injustè illatam, necessaria sit; non est autem necessaria, si publica incommode facile & maturè occurrere possit: ceterum si publica auctoritas adhiberi non potest, ut me defendam, & mea, privata haud dubie defendenda est; v.g. si quis in fensu telo me aggressor, ut mihi vitam eripiat, aut brachium abscindat, aut vulnus quodlibet infligat, nullum jus vetat moderatam defensionem; moderata autem est, si necessaria est, & aliter injuria vitari nequit.

17. PITHANOPH. Sed cur auctoritatis publicæ munus non relinquatur, ut pro illata injuria justam compensationem, vel ut vocant, satisfactionem, seu reparationem parti læsæ adjudicet.

18. ANTIM. Jura confundis Pithanophiles; nempe ubi illata est mihi injuria, habeo jus repetendi justam reparationem; & ut hoc jus indemne servetur, auctoritas publica adhibenda est, si tamen id fieri possit; at ubi nondum illata est injuria, quæ tamen injustus aggressor inferre parat, atque attentat, habeo jus, ne hæc injuria mihi inferatur, & cum hic auctoritati publicæ non sit locus, privata haud dubie illatam vim repellere possum, & impedire, ne injuria mihi inferatur; & licet ad arcendam & repellendam vim, vel injuriam impediendam, aliquid inde malum injusto aggressori creetur: à me conongit, hoc sanè, ut dixi, per accidens fit; neque illud intendit ut finem directe, sed ut medium, ad justam & moderatam defensionem necessarium.

19. PITHANOPH. Optimè video, auctoritatem publicam accersi non posse, saltem ut plurimum, ad injustam vim repellendam, & in hoc, mihi factum est satis; unum est, quod satis capere non possum, & ut melius exponam, id quod mihi difficile videtur, in exemplo rem pono; suppone, aliquem de se injustum aggressorem, qui tibi vitam eripere attentet; ut autem illatam vim repellas, hominem occidis; do enim ultro, hoc necessarium fuisse, si defensionis medium; his suppositis, non video, quid compenset vita hosti erepta; cum enim tu ipse vitam non amiseris, quid quæso compensat vita illi erepta? equidem si te occidisset, auctoritate publica occidi potuisset, ut morte suam tuam compensaret; immo quod tibi vitam eripere

de jure justæ defensionis & compensationis. 343
 de jure justæ defensionis & compensationis. 343
 de jure justæ defensionis & compensationis. 343

quam injustus licet aggressor inferre parat; si cum morte aggressoris comparatur, levisimum quid esse videtur; nunquam igitur, vel raro admodum, justæ defensionis jure, injustum aggressorem occidere licebit.

26. ANTIM. Hoc, ni fallor, ex assertis à me non sequitur; scilicet, nunquam ferè injustum aggressorem occidi posse; illud unum tantummodò sequitur, occidi non posse, ad levem injuriam arcendam; quis autem dicat, omnem ferè injuriam levem esse.

27. PITHANOP. Non dico, levem esse absolute, sed si cum morte alterius comparatur.

28. ANTIM. Neque hoc tibi facile concesserim; alioqui vix unquam autoritate publica capitis pœna rei plecti possent; cum enim pœna justam cum delicto, seu culpa proportionem habere debeat, si homicidii crimen excipias, nulla fere alia injuria illata inferentis morte puniri posset, si ea, quæ dicis, tibi concedantur; cum igitur alia injuria, ut furtum, atrox calumnia, & contumelia, mutilatio, aliaque id genus plurima capitali supplicio expientur, multæ haud dubiè graves injuriæ censendæ sunt, citra homicidium.

29. PITHANOP. Non dubito, quin leves etiam injuriæ ratione boni publici gravioribus pœnis à magistratibus plecti queant, v.g. furtum, etiam parvum; nisi enim vel milites, vel fures hujusmodi pœnarum metu deterrentur, humanæ societati pessimè consultum esset: sic magister prohibet aliquando sub capitis pœna, ne certa quadam armorum genera gerantur, quæ alioquin impune ferri possent; sed ratio boni publici facit, ut gravia censenda sint, quæ per se ipsa levia essent.

30. ANTIM. Confundis Pithanophile mihi varias delictorum species; nempe fieri potest, ut idem scelus, tum justitiæ, tum obedientiæ adversetur, & leve sit, ratione unius, grave autem ratione alterius; v.g. Dux exercitus edicto publico prohibuit sub pœna capitis, ne quis milicem vel minimum quid furetur; furatur quis gallinam; hic crimen admisit contra justitiæ leve, contra obedientiam grave; nempe gravis obligatio oritur vel ex mente graviter obligantis, vel ex gravitate materiæ; mens autem graviter obligantis innotescit, vel ex formula præcepti, vel ex gravi pœna, cui delinquens subicitur; lex autem omnis ad bonum publicum spectat; sed huc etiam pertinet jus illud propriæ defensionis, ad arcendam injustam vim; nisi enim hoc liceret, quis acrius tutus à sicariis & prædonibus esse posset.

31. PITHAN. Rem ni fallor intelligo; quisquis enim justæ defensionis jure injustè illatam vim repellit, autoritate publica id facere censetur; cum leges hoc ipsum permittant, eumque quasi publicum administrum esse velint.

32. ANTIM. Non ita est, ut dicis; nisi etiam nomine legis naturalem illam intelligas; nempe hoc jus à natura nobis inditum est, ut vim injustè illatam repellere possimus; etiam cum aliquo injusti aggressoris damno, minime tamen directè intento, & juxta illum modum, quem supra exposuimus; quemadmodum enim magistratus publica auctoritate instituti, possunt in pœnam delicti reos ad mortem damnare; nempe homo sociabile animal est; natura autem societatis publicæ id postulat, ut pœnarum metu, improbi à flagitiis deterreantur; ita prorsus ratio privati & publici boni postulat, præcisâ, ut ajunt, omni lege humana, ut quilibet privatus, etiam

privatâ auctoritate, si publicâ fieri nequit, injustè illatam vim repellere licet valeat; idque sine ullo injusti aggressoris damno, si fieri queat; secus verò, si aliter, in justè illatam vim arcere non potest: suppono autem, rem totam eâ moderatione fieri, quæ id tantum damni injusto aggressori creari permittat, quod ad vim repellendam omnino necesse sit, idque non per se, sed merè per accidens.

33. PITHANOP. In hanc sententiam faciliè descendendo, quod scilicet jus illud justæ & moderatæ defensionis à natura nobis comparatum sit, & per leges positivas ut ajunt, expressum deinde, ac melius declaratum; neque in hoc, meo saltem judicio, ulla difficultas restat; illud tamen difficultioris est operæ, ut sciamus, quo usque gravioris injuriæ ratio ac mensura extendatur, ad quam scilicet fugiendam atque arcendam, injustus aggressor mutilari, vel occidi possit, si aliter vis illata arceri nequeat; cum enim, ut supra prudentissimè monuisti, ob leviem injuriam arcendam, injustus aggressor occidi non possit, quod & Christianæ charitati, & humanæ societati advesatur; nempe debet esse aliqua proportio inter utrumque damnum, illud scilicet, à quo justus defensor se liberat, & illud, quod injusto aggressori justæ defensionis jure infertur, ne ultra noceat; difficile mihi videtur, justam illam gravem injuriæ mensuram definire.

34. ANTIM. Difficile sanè; & vix ausim privato calculo rem decidere; quia hoc argumentum, si quod aliud, maximè lubricum est; cum enim homines iræ & odii impetu ad propriam defensionem, saltem ut plurimum, abripiantur, freno potius severioris sententiæ retinendi sunt, quàm mollioris calcæribus stimulandi: in hoc igitur argumento, certis dumtaxat & probabilioribus sententiis, scilicet in praxi, standum esse puto; nempe maximi momenti res est, si quæ alia; illud autem æquè dictum esse velim pro iis, qui auctoritate publica ultimo supplicio reos multari jubent, ac pro iis, qui ad arcendam vim injustè illatam, justæ defensionis jure, injusto aggressori vitam eripiunt; nempe cum quilibet sit in possessione suæ vitæ, nullus judex eum prædicto jure deturbare debet, nisi iustitia vindicativa certum jus mortis concedat, plenâ omnino probatione firmatum; itaque & factum certum esse debet, ne pœna certa incertum delictum excipiat; quod re vera injustum esset; item crimen illud extremo supplicio dignum, & lex illa evidenter justa, qua prædicta pœna decernitur; nec enim publici magistratus in corpora & vitam hominum pro sua libidine sævire possunt, nec torquere aut macerare ad libitum; tanti est, alium hominem fratrem nostrum, non dicam è medio tollere, aut mutilare, sed vel leviori convicio excipere, ut illud gehennæ pœnâ, judice Christo, dignum censendum sit; dico igitur, certis dumtaxat & probabilioribus sententiis, in praxi standum esse, quando agitur de homine interficiendo, vel mutilando, quacumque tandem auctoritate fiat.

35. PITHANOP. Jam recedis ab illa tua regula generalissima, quam in primo nostro congressu impensè firmasti, scilicet quælibet opinionem, etiam minùs probabilem in praxi tutam esse; si autem in praxi tuta est, cur probabiliori dumtaxat in hac materia standum esse definis?

36. ANTIM. Mentem meam minime affecit, ut se videris; nempe illam tantummodò probabilem in praxi tutam esse dixi, quam certò confit, probabilem esse; si quæ sunt aliæ probabiliter dumtaxat probabiles, illas speculative non prædictæ probabiles esse ostendi; hic enim modus explicandi opinionem speculative tantum probabiles, cæteris præferendum esse videtur: quod autem judex in plebendis hominibus & capite multandis, opinionem minùs probabilem sequi possit, opinio certò probabilis non est, ac proinde speculative tantum probabilis; igitur in praxi minime tuta: idem dico, quando agitur de vita proximo eripienda justæ defensionis jure, juxta minùs probabilem opinionem, quæ tamen multi ex primariis autoribus probabilem esse, inficiantur; hæc enim certò probabilis non est; igitur speculative tantum probabilis; igitur in praxi non tuta: Viden quò tandem illa reducat, nempe in hoc argumento, minùs probabilis opinio, quæ scilicet homicidio favet, certò probabilis censenda non est; & verò propter reverentiam, Doctores ita sentiunt, ut probabilioribus standum esse definiant.

37. PITHANOP. Vix crediderim, nullam esse opinionem minùs probabilem in hac materia, quæ certò probabilis sit; alioquin eodem jure id adferretur in quolibet alio argumento, quotquot asserunt, teneri nos ad probabiliorē; vix scio, quomodo nolumus istum solvere possis.

38. ANTIM. Crede mihi, si nodus est, Gordianus non est; nempe, ut paulò post evincam, ad arcendam gravem injuriam, per injustam vim inferendam, quæque attentatam, vim illam repelli posse, justæ defensionis animo & jure, cum debito scilicet moderamine, longè probabilior est opinio; ac proinde opinio minùs probabilis est; hæc autem homicidio non favet; si quæ porro favet homicidio, & minùs probabilis est, certò probabilem non esse, infra ostendam; ac proinde speculative tantum probabilem.

39. PITHANOP. Intellego, quid tibi velis, scilicet, nullam esse opinionem certò probabilem, quæ homicidio favet.

40. ANTIM. Mentem meam non affecit, ut quæquam enim dixi, nullam esse opinionem certò probabilem, quæ homicidio favet; fuit enim aliqua certò probabiles, quæ homicidio favent; quis enim neget, ad defensionem vitæ, cum moderamine inculparæ tutelæ, hominem occidi posse? hoc enim dico, nullam ex his esse, quæ sit minùs probabilis, nempe luculenter ostendam infra, ad arcendam gravem injuriam, hominem occidi posse, si aliter arceri non possit, scilicet privatum & injustum aggressorem, idque juxta opinionem longè probabiliorē; sed ubi singillatim rem hæc discutimus, quid mihi velim, melius intelleges.

41. PITHAN. Longa discussione opus non est; vis enim primo loco, ad defensionem propriæ vitæ hominem occidi posse, idque esse probabilem.

42. ANTIM. Nemo certè neget, probabilem esse; immo certum esse, faciliè crediderim; in hoc omnes Doctores conveniunt, si fortè unum velis, quem Augustinum de Ancona excipiam, qui docet, non esse licitum, injustum in valorem occidere, sed solum permissum; reclamant tamen omnes alii, & leges omnes juraque omnia clamant, injustam vim licitè repelli posse; de legibus Cæsareis nihil dico, quæ forte in hoc habenas plus æquo laxant, Cæsar

4. PITHAN. Christi charitas postulat, ut salu
m inimici proximi, corporali vita nostrae praeferat
et, ut Augustino teste aliquid vile & contemp
tibile est. At injustum aggressorem interfice
non possum, nisi ejus anima, æternis crucia
bus addicenda ad orbem detrudatur; is eni

54. ANTIM. Hoc etiam eiusdem furfuris est, nec magnopere timendum; cum & falso antecedente constet, & falsâ consequentâ; nempe: ut paulò post dicam, etiam pro defensione verè honoris, ad arcendam scilicet gravem contumeliam

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

liam, illud idem fieri potest, quod pro defensione vitæ facere licet; falsum igitur antecedens assumitur, quod eadem facilitate negatur, qua asseritur: dato verò, & non concessio antecedente, laborat adhuc consequentia; diceret enim aliquis, verum honorem non defendi, licet is, qui gravem contumeliam infert, occidatur; sed tantum aliquid falsi & mundani, ut vocant honoris ex sumpta vindicta nasci.

55. PITHANOPH. Frustra haud dubiè de certa & indubitata disputamus; de fortunis, opinor, statuere difficilis erit; cum tanti momenti non sint: quid ergo deis censet?

56. ANTIM. Probabilis esse censeo, eam vim etiam repellere, cum prædicto scilicet moderamine, licere; his tamen legibus, ut res magni momenti sit, habita ratione personæ, cui per vim auferatur; item is, qui aufert, vel auferre attentat, etiam monitus dimittere nolit; denique ut alio modo obtineri deinde non possit; volo autem, rem esse magni momenti, alioquin gravis injuria non esset, quæ certe nisi gravis sit, cum tanto proximi damno repelli non debet: præterea volo, ut nullo modo raptoris mors intendatur directè, sed una dumtaxat rerum suarum defensio, eaque moderata & necessaria; & verò cum gravis injuria ab eo, qui res meas, per injustam vim rapit, mihi inferatur, quid mihi amabo illam repulsâ vi injustè illatâ, impedire non possum, si aliter impediri nequit? nunquid jus ipse non habeo jus meum indemne servandi? & cum vis illa injusta sit, quid mihi justum & æquum sit, illam repellere, licet per accidens aliquod proximi damnum ex justa illa defensione consequatur? hæc sententia communior est opposita, ac proinde probabilior; eamque, si paucos excipias, reliqui fere omnes sequuntur; D. Antonia, 3. p. tit. 4. cap. 3; §. 2. Cajetan. quæst. 67. art. 7. Sylvest. V. homicidium 1. num. 5. Joan. Medin. de restit. quæst. 45. num. 5. Sotus lib. 5. quæst. 1. art. 8. Covarruvias in Clementini. si furiosus p. 3. §. unic. num. 6. cum multis jurisperitis Lessl. 1. 2. cap. 9. dub. 11. Navarr. c. 15. Ludovic. Lopez cap. 62. Anton. Gomez tom. 3. c. 3. num. 23. Jul. Clarus V. homicidium num. 26. Dicastill. 1. 2. de just. tract. 1. disp. 10. dub. 5. num. 50. ubi citat Layman, Valent. Molin. Bonacini tom. 2. disp. 2. q. ult. sect. 1. punct. 10. num. 1. Vasq. tract. de restit. cap. 3. Salon. 2. 2. q. 64. art. 7. contr. 2. concl. 1. Toler. lib. 1. cap. 18. & 1. 3. cap. 6. Diana p. 8. tract. 7. resol. 48. ubi multos citat; Bannez 2. 2. quæst. 64. art. 7. ubi dicit, hunc esse consensum omnium fere Theologorum; Lugo disp. 10. sect. 9. & 10. Rebell. 1. 3. quæst. 12. Valentia 2. 2. disp. 5. quæst. 8. locus Cajetani ex summa V. homicidium excerptus & supra adductus pro hac sententia expressus est; Sebastian. Medices de fortuitis casibus quæst. 8. Brunell. repet. 17. c. 1. de homicid. num. 75. Bartolus in l. ut vim ff. de just. Barbosa adducit alios in cap. 2. de homicid. scilicet Tiraquell. de nobilit. cap. 10. num. 63. Clarus §. Homicid. Bobadill. in politic. 1. 2. cap. 14. num. 44. Menoch. illustr. cap. 11. num. 10. & cap. 18. num. 17. Hippolyt. in l. 1. num. 45. & 47. ff. de Siccariis. Farinac. quæst. 125. Brunell. in l. Iulianus Sayrum in clavi cap. 7. num. 10. Comitol. Azor, &c. Petrus Navarr. de rest. l. 2. cap. 3. num. 398. Major in 4. d. 15. quæst. 17. §. 6. Sylvius 2. 2. quæst. 64. num. 7. Duvalius de charit. quæst.

17. art. 1. Caraffa tract. 3. sect. 2. quæstio. 16. Zaccard. 12. direct. de homicid. cap. 2. §. octavo dicit. M. Serra 2. 2. quæstio. 64. dub. 1. Diana punct. 5. tract. 4. resol. 9. citat Arragon. & resol. 3. Villalob. Machant. Fabrum, Stroverdoiff, Molfetium. resol. 16. Malderum; Cajetan. citatus testatur esse D. Thom. sententiam; Raymundus in summa tract. 8. Angelus in summa verb. defensio ubi citat Innocentium, Panormitan. sed quid autores congero, cum omnes Theologi & Canonistæ, quatuor dumtaxat, aut quinque exceptis, huc sententiam subscribant, cui omnia jura consentiunt, divinum scilicet Exodi 22. ubi dicitur non fore reum sanguinis, qui nocturnum furem interfecerit; item canonicum cap. interfecti de homicidio; cap. de restit. de sententia excommunicationis cap. olim 1. de restit. de sententia cap. significasti de homicidio; civile denique l. furem ff. ad legem Cornelianam de sicariis item l. 4. ff. ad l. aquileiam & alibi passim illud autem quod legitur in d. cap. interfecti, tuæque liberando, id est defendendo, non colligere, ut perperam Abbas, sed distributive intelligendum esse reliqui autores docent, quos vide sis apud Barbosam in d. cap. adde sis Panormitan. additiones in cap. 2. ejusdem tituli, & ibidem Barbosa, item cap. significasti de homicidio, ubi hæc verba leges, vim vi repellere, omnia jura legibus permittunt; non ad vindictam sumendam, sed ad injuriam propulsandam. Et verò cum bona hominæ ad vitæ sustentationem necessaria sint, eodem jure illa, quo vitam ipsam defendere licet, possunt; si enim jus meum est, cur illud indemne servare non licet, etiam cum injusti aggressoris damno? quod cum nullo modo intendam, illius causa, saltem moralis, jure dici non possum; ille sibi imputet, per quem unum hominem ab eo damno immunis sit; cur enim non cessat ab inferenda vi, re aliena relicta?

57. PITHANOPH. Durum haud dubiè nonnullis videbitur, pro re adeò vili homini vitam eripere, cum inter illam & vitam hominis nulla proportio esse videatur; aliqua autem proportio esse debet inter medium & finem, hinc est rem suam servare; mediam verò vitam alteri eripere.

58. ANTIM. Illud medium videtur esse proportionatum, quo dumtaxat adhibito, finis obtinetur, modò scilicet aliam improportionem non habeat, seu deformitatem repugnantiam, ad rectam rationem, quam iustitia & Christiana charitas exigunt; atqui dum rem meam defendo, jure meo utor; quid æquius, vel iustius? & licet præter intentionem per accidens, damnum injusti aggressoris sequatur, sibi imputet, illud non intendo; immo quantum est ex me, intendo contrarium, scilicet, ut desistat ab injusta vi, ut reverà desistere debet & potest; ex quo etiam constat, charitatem erga proximum non lædi; nempe ordinata charitas est, quæ nullum obligat ad injustam vim, privato scilicet illatam, non repellendam.

59. PITHANOPH. Tenetur quilibet charitatis lege, in extrema proximi necessitate, superfluis se privare, ut illi succurrat, id est, ne ille pereat fame, id est mortem illius impediens igitur multò magis tenetur, ne illum occidat,

rem de eo per vim raptam ultro cedere; si enim non tenetur dare illis ne moriatur, multo magis non oportet, ne occidatur; vel ut melius dicam, non occidere, ut repetatur.

62. ANTIM. Acute sanè; at si ea, quæ fur mihi per vim tollit, ad vitam sunt mihi necessaria, nonnulla dare non teneor extremam necessitatem pensata, nec ea cedere furi; præterea fur non potest ad extremam necessitatem redactus, quod eius voluntate minimè pendet; sed illa necessitas, nisi desistat, est ipsi omnino voluntatis, an desit quis in eas angustias esset redactus, quibus tamen, cum vellet, liber esse posset, ut nemo dicat, me teneri lege charitatis, dare illi, qualem mihi superflua.

63. PITHANOPH. At si fugiat, surreptis bonis, potest interfici?

64. ANTIM. Nullo modo, si alius sit modus, recuperandi bona surrepta; at si nec monitus relinquere velit, nec sit alius modus recuperandi, si deinde auctores supra citati asserunt, armis eum impelli posse, id est totum id fieri posse, quod omnino necessarium est, ad bonorum temperationem, procurandum tamen est, ne fur occidatur, si vel impelli vulnere inflicto, vel alio quovis modo argui possit, ad relinquenda illa, quæ per vim ablati, idque omni diligentia adhibenda.

65. PITHANOPH. Igitur, pari modo, debitorem, qui debita solvere non vult, nec cogi potest auctoritate publica à creditore, interfici possit; quod nemo dicat.

66. ANTIM. Nemo sanè hoc dicat; manifestum autem discrimen est; nec enim debitor infert vim; igitur creditor hoc iure repellendi vim minimè fretus, illum interficere non potest, præterea non propterea creditor rem suam obtemperat, ut hunc finem dumtaxat sibi proponere possit.

67. PITHANOPH. Supponamus, debitorem illum in manibus habere debitam summam, ac propterea esse creditorem rei suæ obtinendæ, si debita vim attulerit.

68. ANTIM. Neque propterea creditor auctoritate privata inferre vim potest, sed publica accersenda, ut iura & leges præscribant; quanta enim rerum perturbatio esset, si ab his res sibi debitas auctoritate privata arripuerit.

69. PITHANOPH. At si nullum instrumentum est, nullus titulus, auctoritas publica accersiri non potest; igitur privata dumtaxat repellat.

70. ANTIM. Neque in hoc casu, creditori licet debitori vim afferre; sibi enim imputet, quod nullo authentico careat; cur enim, cum pecuniam suam dedit, datæ fidei chirographum non accepit, vel testes, ut fieri solet, non adhibuit, nec testimonio mutuatæ pecuniæ veritas & legitimum probatio perspecta esset?

71. PITHANOPH. Occurrit mihi unus casus, in quo istud responso non quadrat; si enim fur tuam rem, ita aufugerit, ut eum assequi non possis; si deinde post aliquot mentes vel annos incidas, sciasque, rem tuam, vel aliquid pretii penes illum esse, an putas tibi

licere illum adoriri, vimque illi afferre ut rem tuam obtineas?

70. ANTIM. In hoc casu, licet à fure rem meam repetere possem; immo si omne scandalum absit, per vim illi auferre; tamen citra mutilationem, & vulnus; nempe hoc minimè esset, vim vi repellere; vis enim dudum illata cessavit; cum tamen, ubi raptâ per vim rem meâ, fur statim aufugit, si fortè illum insequor, vis illata durare adhuc censetur, ut optimè observant auctores supra citati; at post aliquam temporis moram, vis illa cessare censetur; cessat igitur ius illud vim vi repellendi, quo dumtaxat fretus furem insequutus, vim etiam eidem infero, ut rem meam obtineam, nisi tamen illam ultro dimittat: & verò si liceret, postquam vis cessavit, vim furi afferre, mille inde mala in societatem publicam invehentur; quilibet enim fingere posset, surreptam sibi ab alio pecuniam; hæc responsio ex eo præsertim confirmatur, quod si is, cui fur pecuniam surripuit, ac deinde interjecta temporis mora, in eum incidit, eidemque pro repetenda pecunia vim affert, in eo facto deprehendatur, iustè haud dubiè à Iudice plecti poterit, quantumvis dicat, rem suam repetitam fuisse; at in alio facto, si testes adhuc, vim afferre non licet furi, sed eum adductis, seu productis testibus, vocare in ius; si verò testes non videat, & vim furi afferat, non propterea plectetur, si testes dicant, eum rem suam per vim ablatam repetisse, & furem restituere nolentem ab illo mutilatum, vel occisum fuisse.

71. PITHANOPH. Re tua igitur necessariò carebis, nec eam obtinere unquam poteris, quamvis probè scias, ubinam sit.

72. ANTIM. Hoc mihi patienter ferendum est, ut & alia, quæ permittente Deo, mihi eveniunt; quam multa iustitiæ Dei vindictivæ relinquitur; & hæc quotidiana est Christianæ patientiæ palæstra; sed vide, utrum aliud, quod opponas, tibi suppetat.

73. PITHANOPH. Suppetit sane, illudque præsertim, quod plerique ex sanctis Patribus existimant, pro bonis fortunæ, hominem mutilari, vel occidi non posse.

74. ANTIM. Ut non negarim, aliquos ex Sanctis Patribus esse, quibus hæc opinio non probatur, ita faciliè crediderim, plerosque intelligentes esse & explicandos de immoderata defensionis usu, nimioque illo studio erga divitias, quod ut plurimum homines duci videntur, item de odio & iræ motu, quo de illata potius injuria vindictam sumunt, quam illatam vim moderatè repellant; accedit, quod nonnulli ex iis satis clarè loquuntur, ut Ambrosius apud Cajetanum, supra citatum, item Hieronymus in cap. 1. Sophon. si quis, inquit, fortitudinem latronis & piratæ & furis enervat, infirmosque eos reddat, prodest illis sua infirmitas; quod autem est enervare, nisi mutilare, eoique in eum statum redigere, in quo nocere non possint; nemo asserit, furem ad eum statum redactum occidi posse; cum autem enervari non possit, nisi vel occidatur, vel

vel in maximum periculum mortis adducatur, saltem ut plurimum, nec enim Chirurghi manum expectat; nunquam fere mutilare, aut enervare licet, nisi etiam liceat occidere.

75. PITHANOPH. Sacri canones etiam homicidium verant.

76. ANTIM. Injustum scilicet, illud praesertim ex can. 16. Aurelian. 4. quo quis innocentem occidere non veretur.

77. PITHANOPH. Sed quaeso, quanti rem ablatam censendam esse putas, utis, cui aufertur, jus cædendi forem habeat.

78. ANTIM. In hoc paulò rigidior esse me puta; tantum esse statuo, ut necessaria sit illi cui aufertur, ita ut sine gravi incommodo illa carere non possit; item ut furto illi, leges capitis poenam decernant; denique illud praesertim observandum, furem non tantum bona, sed caput etiam impetere; praesertim cum mihi eripere attentat aliquid, quod penes me habeo; tunc autem gemina vis infertur, rei scilicet atque personae; aut saltem si non personae, saltem honori per insignem contumeliam; ut si quis è lixarum turba caesem tribuno per vim eripere conaretur, res ipsa tanti non esset, gravissima tamen esset contumelia, quam non ulcisci quidem, sed repellere ju-re valeret.

79. PITHANOPH. Ad tertium caput, opportunè descendis, huc enim te accersere cogitabam; pro defensione membrorum, libertatis, pudicitiae illatam vim repelli posse, etiam cum morte injusti aggressoris, modò cum solito moderamine inculpatæ tutelæ id fiat, apud omnes fere autores constat; item pro defensione fortunarum, longe probabilius esse rectè statuisse; licet enim aliqui refragentur, ut Tostatus expressè in 5. cap. Matth. quaestio. 110. paucis tamen exceptis, reliqui omnes huic opinioni suffragantur; jam restat, ut de honore aliquid dicas; non quidem de vano illo honore, quem mundanum vocant, qui plus commercii habet cum vitiis, quam cum virtute; sed de vero illo honore, quo vir in honesto vitæ statu collocatus dignus est; cogita quaeso virum nobilem, virtute, sapientia, publicis muneribus auctum, hunc certe eum esse puto, cui honor ad vitam honestè ducendam necessarius sit, id est contumeliis affici non possit, sine gravi injuria; ut si quis ei colaphum infligeret, vel fustem impingeret, nemo certè neget, gravissimam & atrocem injuriam fore: peto igitur à te, utrum vim vi repellere liceat, ad arcendam gravem contumeliam, etiam casu injusto aggressore, quando aliter cessare non vult, modò debitum inculpatæ tutelæ moderamen servetur.

80. ANTIM. Contumeliæ gravitas non tam à te ipsa, quam à personæ, cui infertur, statu ducitur; hinc vel colaphum infligere, vel barbam vellere vilissimo cuiuspiam homini, levis fortè contumelia est, gravissima tamen, si nobilissimo cuiuspiam hæc eadem contumelia inferatur; his suppositis, dico, gravem contumeliam attentatam repelli posse, casu etiam injusto aggressore, si aliter arceri non possit; dico attentatam, non illatam; ut si quis fustem impingere attentet, aut

jam fustem primùm impacto, iterum impingere conetur; hæc sententia iisdem rationibus probatur, quibus supra probatum est, vim vi repelli posse pro defensione vitæ & honorum; si demque fere autores illi suffragantur, si non, vel alium excipias, Covarruvia scilicet, Sylvium, Tannerum; &c. & verò honor verus maximum bonum est, in cuius violatione, gravissima injuria inferri potest; si gravissima, habet profecto jus, me indemnem ab ea servandam, ut abis inquit Cajetan. in summ. V. homicidium, verba Ambrosii, quæ universaliter de injuria loquuntur, & verò, si pro defensione pudicitiae, ut tam vim arceri licet, cur non pro defensione veri honoris? honor enim honestæ feminæ in pudicitia positus est; igitur si hæc honorem suum jure defendit, cur vir nobilis itum quoque honorem defendere non potest; nunquid honor inter humanæ vitæ bona nonnullis visus chatior non est?

81. PITHAN. Sed quid tandem est ille honor, quem tanti facere videntis.

82. ANTIM. Jus illud est, vel titulus illi, quo quis dignus censetur, ut cum alii, legali cultu & observantia prosequantur aut laudant verbis, aut factis per contemptum, & contumeliam ab iis traducatur; miror autem hæc à te peti, quasi hæc ignores, quæ nemo necit.

83. PITHANOPH. Data opera hæc à te quaeritur, quia nonnulli ex iis recentioribus, (sunt nostri quos intelligam) inculcare non cessant honorem, licet vitæ ipsa chariorem, meram umbram esse, & merum ludibrium, ac proinde pro illius defensione illatam vim repelli non possit, saltem cum cæde injusti aggressoris; immo hanc opinionem barbaram, cruentam, diabolicam vocant, quæ sine blasphemia defendi non possit.

84. ANTIM. Hujusmodi homines nihil moror; nam per factionem in his congressibus non agimus; nec multa doctrina opus est, ad diluendum id, quod opponis, vel potius ipsi opponimus communis tantum mortaliū sensus contentendū, quis enim neget, nobilem & illustrem virum, quem aliquis, vel fustibus in plateis publicis excipiat, vel spūto petat, vel avulsâ barba, aut alia inflicta illudat, quis inquam neget, maxime injuria affectum fuisse? praesertim si aggressor conditio vilis sit; si autem gravissima injuria est, non videor, cur impediri & arceri jure non possit; nec est, quod exaggeres vanum illum honorem, quem ambitio prosequitur, & quo prefeitur superbia; scio, fumum & umbram esse, & merum tumentis animi idolum; de vero honore loquor, id est de jure illo, seu titulo, cuius, aliquis, ut dixi, observantia & cultu dignus censetur, & prorsus indignus, qui contumeliis tractetur; quis hunc honorem necessarium esse neget, ad vitam honestè ducendam? quo certe si quis excidat, ineptus valinde redditur ad publica munera obeunda, sive ad politicam, sive ad salutem animarum pertinencia.

97. PITHANOPH. Nihil profus restat; non desunt tamen alia, quæ ex te rescire velim; & primum quidem, utrum liceat percutientem repercutere, ad reparandum scilicet honorem contumeliâ factum.

98. ANTIM. Distinguendum esse putarem; si enim aggressor injustus denuo percutere attentat, non est dubium, quin repercuti possit; non ad vindicandam primam percussione, sed ad repellendam arcendamque perseverantem audaciam, cum hoc reverâ sit vim vi repellere; si verò vis illa cesset, & injustus aggressor ab inferenda contumelia desistat, hic profectò repercuti non potest; cessat enim repercutiendi ratio, fundata scilicet in illo jure, quod quisque habet, vim vi repellendi; & verò solus vindictæ titulus restat, qui est illicitus, quatenus scilicet cum privata auctoritate conjungitur, ut nemo nescit inter Christianos.

99. PITHANOPH. At si semoto vindictæ titulo, alius affulget reparandi scilicet perditum honorem; quis enim neget, eum, cui alapa per insignem contumeliâ inflicta est, honori suo consulere, si repercutiat injustum aggressorem.

100. ANTIM. In hoc severissimum habebis me; qui hoc tibi dare non possum; nam is, cui alapa inflicta est, vel honorem suum perdidit, sic enim loqui liceat, vel non perdidit; si primum, acta res est, & frustra pro illius defensione laboratur; si verò secundum, illum quidem potest à novo insultu defendere, si aggressor inter se vim pergat; at si hic desistat, nulla defensio restat.

101. PITHANOPH. Perditus honor reparatur, quando injustus aggressor repercutitur.

102. ANTIM. Quid hoc est, amabò reparatur; vix enim te capio.

103. PITHANOPH. Restamen perspicua est; offensus in pristinum gradum restituitur; in quo scilicet honore, cultu, observantia dignus reputatur.

104. ANTIM. Quamobrem verò, unde hoc jus & novus titulus?

105. PITHANOPH. Ex eo, quod repercussit; est enim fortitudinis actus.

106. ANTIM. Huc volo te; primum honorem perdidit, fundatum in virtute, nobilitate, rebus præclare gestis; alium verò sibi comparat, fundatum in vindicta & vana fortitudine, quæ interiori passioni obsequitur; sed hic honor licet acquiri non potest; nam causa vitiosa effectum vitiat; igitur in locum primi honoris, qui à virtute ortum duxerat substituitur alter vitioso parente natus; sic coram hominibus, qui mundanis rationibus cuncta metiuntur, magnam sibi nonnulli gloriæ & honoris famam comparant ex singulari monomachia peritia, vel inimicorum cæde, aliisque hujusmodi.

107. PITHANOPH. Hæc tua opinio paulò severior nonnullis fortè videbitur, qui non modò percussorem injustum repercuti posse dicunt, verum etiam, si is fugiat, inflicta alapa, offensum jure posse illum insequi ac percutere, immò & occidere, si ad reparandum perditum honorem necessum sit.

108. ANTIM. Scio aliquos esse, qui hoc dicunt, histamen conditionibus. 1. Ut is cui alapa inflicta est, vir honestus sit; 2. Ut honor perditus hæc dumtaxat viâ reparari possit; 3. ut re ipsa re-

paretur; 4. Ut vir læsus sine prædicto honore dignitatem suam coram hominibus sustinere possit; hanc opinionem sub hujusmodi restrictionibus, multi sequuntur, ut Navarr. in manual. c. 11. n. 3. Petr. Navarra l. 3. de rest. c. 13. n. 383. Vitoria de jure belli q. 2. n. 6. Henriquez l. 14. c. 10. 3. in comment. lit. T. ubi citat Mantium, Cardubam, Pennam, Fernand. in exam. morali p. c. 9. §. 1. n. 16. Dian. p. 2. tr. 15. resol. 10. Bonacina. de restit. propter homicid. disp. 2. quest. ult. Gregor. Caraffa de duell pag. 192. n. 25. Ludovic. Lopes instruct. 1. p. c. 62. Marchantius in summa resol. pastoral. ad decalog. c. 5. q. 3. cas. 3. Metztus apud Petr. Navarram l. 2. c. 3. Marc. Serra 2. 2. q. 64. a. 7. Philip. Faber apud Dianam citatur. Villalob. in sum. tom. 2. tr. 12. diff. 2. n. 3. isti alioquin, longum esset omnes recensere; habent autem textus expressos; censetur enim, inquit, qui huc durare congressio, dum aliter fugit, alter inquitur, & hoc est verè defendere honorem, quod licitum est, si enim furem insequi & occidere possum, ut bona rapta recuperem, cur non eum, qui contumeliâ illatâ honorem meum abstrulit, si reverâ honorem ita recuperem; ita ipsi.

109. PITHANOPH. Quis amabò non dicat, opinionem illam esse probabilem, quæ tot adeoque illustrium Doctorem auctoritate fuitur, & laudabili ratione confirmatur.

110. ANTIM. Non negarim aliquid probabilitatis inesse, speculative scilicet, non tamen practica, juxta illum modum, quem in præmissis congressibus explicuimus; quapropter ut illam damnare non ausim, ita oppositæ sententiæ adhæreo, quam auctores communiter docent; & verò ubi contumelia jam illata est, & honor læsus, licet is, qui fugientem insequitur, eumque occidit, honorem amissum reparare videatur, hic tamen, qui restituitur, verus honor censeri non debet, ex virtute scilicet & dignitate personæ utitur, sed verè mundanus & spurcius ex lampæ vindictæ resultans; accedit, quod is, qui fugit, inflicta alapa, læsum honorem, saltem ex parte, percussio restituit, quod eum reverâ timent, & propterea fugiat; si testes adfuerint, Judo reliquam reparationem facile procurabit; si verò occultata est injuria, honor certe parum, aut nihil læditur: Doctores autem, ut dixi, hanc sententiam communiter tenent, ut Barbosa in cap. 10. de homicid. Ubi citat Tolet. Salon. Emanuel. Malderum: Card. Delugo disp. 10. sect. 10. Ubi citat Sor. Carrer. Molin. Vasq. Rodrig. Turrian. Bann. & prædictos Salon. & Malder. Besenbaum lib. 3. tract. 4. cap. 1. dub. 3. num. 7. Ubi præter adductos citat Laym. Filliut. Less. qui oppositam opinionem utcumque speculative probabilem esse dicit, licet in praxi minimè tutam; hinc sanè vides, si unum excipias, scilicet Henriquez, nullum ex nostris auctoribus esse, qui sententiam illam opinionem teneat.

111. PITHANOPH. Ingratum sanè non accidit, quod in his te paulò severiorem exhibeas; nec enim vindictæ jam per sese præcipiti habenda laudanda sunt; potiori jure censerebim, propter mera verborum convitia, immò & afflictam calumniam, hominem occidi non posse.

112. ANTIM. ita profus; quia hæc justo defensionis juri ad arcendam scilicet injuriam non suffragantur; demus enim, tibi afflictam fuisse calumniam, licet

calumniatorem suis excipias, immò & occidit, non tamen propterea obtinuit, ne ca-
lumniator in iusta maneat; nec homines credent,
hæc illam à te fuisse ad iustam defensionem,
sed ad vindictam; & verò illud vindictæ dum-
taxat, nec homines aliter sentiunt; & licet
tamen, nec homines aliter sentiunt; & in-
fanti nonnulli autores, hac in parte laxiores & in-
dulgiores se præbuerint, non tamen in hoc lau-
dant, nec illorum opinionem in præsentem esse
possunt.

117. PITHANOPH. Atrocem calumniam affin-
gere, non etiam crimen esse constat, quod à
iustæ gravissimis penis plectitur; gravem igitur
namque & injuriam in eo contineri, neces-
se est; cur ergo illam arcere non licet?

118. ANTIM. Quis amabo negat, arceri posse?
at si jam illa est injuria, arceri amplius non po-
test; & quidquid in calumniatorem retorquetur,
mens vindictæ est, quæ privata autoritati non
pertinet, sed publicæ; quare ad Judicem ca-
lumniator deferri potest, & ius cuique suum in fo-
re persequi licet, modò sine odio & vindictæ ap-
petitu sit, sed pro iustitia agatur.

119. PITHANOPH. Quid si calumnia nondum
efficitur, at forte illam arceri veras, etiam cum
meritis, qui eam affingere parat, si aliter arce-
ri non possit?

120. ANTIM. Scio, non deesse autores, qui do-
cent hoc fieri posse ex communi scilicet principio,
quod impium repellere, & injuriam arcere li-
cet, etiam cum cæde injusti aggressoris, si forte
injuria gravissima sit, & aliter arceri nequit; sed
aliquis distinctione opus est; nam vel is publicam
infamiam & calumniam eamque gravissimam in-
terit, quam aliquali modo vitare non possit, vel
tantum occulto detractio est; supposito primo ca-
su, nonnulli etiam cum cæde defensionem famæ sus-
fragantur; nempe inquit, nomen bonum & bo-
nam famam honorati vii ipsi iure comparatur;
multum enim est nomen bonum, quam divitiarum multæ;
in laudando casu, nonnulli etiam cædem excusant,
volunt enim ex nostris autoribus; citantur autem
proinde Petrus Navarra l. 2. de restit. cap. 3.
et seq. Sayrus lib. 6. de cens. cap. 17. n. 23.
Cicero in select. disp. 46. num. 8. Henric. Stro-
mbo l. 2. q. 64. art. 5. concl. 5. Zanard. 12. di-
stictæ hom. c. 2. Scitavo dico. Marcus Serra-
no l. 1. ubi citat Sot. Bann. ibid. a. 7. §. dubit.
et l. 1. p. instr. c. 65. ubi citat Armill. alii
finitudine possent pro hac opinione; ego sanè
in hoc casu ut accedere possum, qui pro defen-
sione cædem permittunt; licet enim gravem,
namque gravissimam injuriam esse concedam, non
tamen videtur, extra casum chimericum, omnem
modum occurrendi infamiae ita deficere, ut
cædes sola infamantis superstit; ille ad iudicem te-
dere constituit, præveni illam; si forte hic iudex
se non audierit, ad superiorem adi; fieri non
possit, quin aliquis iustitiæ amans tibi opem fe-
ret, ut huius forte subornavit testes, ut falso testi-
monio obtruant; eleva illorum fidem, & quia
testes servasti, alioquin extra casum essemus;
non potest, & prædictæ subornationis aut
obstructionis, vel profer judicis: si forte mali-
cius accedat, ad superius tribunal appel-
lato verbo, longè satis est, injustum quid
pro, quam cædem permittit in huiusmodi ca-

117. PITHANOPH. Fama honori æquiparanda
est; igitur si pro defensione honoris occidere li-
cet, cur non pro defensione famæ licebit?

118. ANTIM. Fateri ultro, famam honori mini-
mè postponendam esse, ac proinde famam æquè
ac honorem defendi posse; modò scilicet iustæ
dumtaxat & meræ defensionis titulus intercedat;
hic autem ut dicam, quod res est, nunquam inter-
cedere potest; nempe vel injustus obrectator jam
meam famam obtrivit, vel nondum id præstitit;
si primum, jam actares est; illam ultra defende-
re non possum; & sanè frustra id tentarem; licet
enim obrectatorem occidam, non propterea
fama læsa & sordata non restat; igitur famam
non defendo, dum illum occido, sed vindictæ
servio & lito; immò licet inde aliquid nominis
apud eos qui res omnes mundanis rationibus me-
tuntur, mihi comparem, non tamen vera fama est,
vera gloria, verum nomen, sed merus fumus & va-
nitas, seu vana malè sentientium opinio: præterea
si diffamatio publica est, ad iudicem pro iustitia con-
fugere possum, nemini enim in propria causa ju-
dicem esse licet; si verò occulta, vel nescio quisnam
sit obrectator, & hoc supposito, illum repellere
non possum; vel scio nomen obrectatoris, &
hunc etiam ad iudicem deferre valeo, ut saltem ex
indiciis contra illum agat; sed ad defendendam
famam, occultus obrectator occidendus non est;
nam occiso illo, infamatus adhuc maneo; & cum
vix ulli obrectator notus sit, quis amabo sibi
persuadeat, illum à me occisum fuisse, ad iustam
famæ defensionem; igitur si jam obtrita fama est,
sive clam, sive palam, occidere obrectatorem non
licet: at si nondum is meam famam læsit, multò
minus illum occidere possum; vult, inquit, læ-
dere, & jam hoc statuit; sed qui hoc scire valeas,
non video; hoc dixit, inquit, & mihi fideliter
relatum fuit; at forte finxit, aut certe consilium
mutavit, illud saltem mutare potest; hinc manife-
stum discrimen est inter defensionem famæ, & ho-
noris, vel vitæ, vel bonorum fortunæ; nam inju-
stum aggressorem repello, dum ipse attentat inferre
mihi gravem injuriam; dum scilicet est actus, ut
sic loquar, vel re ipsa attentans; ut quando in bo-
na involat, vel brachium vibrat, vel fustem im-
pingit, vel telo impetit; at cum obloquutione tan-
tummodò fama lædatur, nulla propterea attentatio
præmittitur, id est, nulla vis infertur ad obloquen-
dum: & antequam aliquis obloquatur, nulla pro-
fectò vis est; si verò jam obloquutum esse suppo-
nas, jam fama læsa est; in neutro casu cædes lici-
ta est.

119. PITHANOPH. An forte licere non
putas, arceri infamiam, & afflictam calumniam
diluere?

120. ANTIM. Ultro fateor hoc ipsum lice-
re; sed cum per cædem infamantis non arceatur,
ut jam ostensum est; ad arcendam infamiam, cæ-
des non licet.

121. PITHANOPH. Jam probè intelligo, affi-
ctam semel calumniā ad illam diluendam & bo-
num nomen servandum, cædem calumniantis
inutilem esse; ac proinde ad diluendam calum-
niam alia media adhibenda esse; immò si opus
est, calumniam passus coram iudice innocentiam
suam juridicè probare poterit; at si nondum afflicta
sit calumnia, certus sum tamen, paratum esse,
ad af-

ad affigendam: cur quæso prævenire non possum; etiam, si opus sit, per eadem illius? quis enim neget, sic probè infamiam arceri ac prohiberi?

122. ANTIM. Non nego, sic arceri calumniam & infamiam; casus enim ultra calumniari non potest; sic probè, id est, licitè arceri; quia licet tantummodò vim injustè illatam repellere; hic autem nulla vis inferitur; nempe vis illa, est ipsamet injuria inchoata, ut sic loquar, quæ nisi repellatur, necessariò inferitur? sic dum quis telo me petit, nisi me defendam fugâ, vel armis, mihi vulnus infligit; illam igitur vim injustè illatam, per quam aliquis, vel me occidere, vel contumeliam inferre attentat, vi quoque licitè repellimus; Ubi autem nulla vis est, nulla certè repelli potest; Ubi nullus me aggreditur, me certè defendere non possum; at is, qui parat mihi calumniam affingere, nondum me aggreditur; nullum igitur justè defensionis jus mihi competit.

123. PITHANOPH. Si aliquis statuerit te interficere, nunquid certior hujus consilii factus, prævenire non potes? facile crediderim, non deesse, qui huic opinioni suffragentur: pari ergo modo, dum certus es, fore, ut quis calumniam tibi affingere paret, prævenire poteris.

124. ANTIM. Ego certè opinionem illam tutam esse non existimo; quia vis illata præbet dumtaxat justæ defensionis locum; sublato enim hoc principio, cætera omnia corrumpunt; præveniam quidem, omnia tamen cæde; & si calumniam timeo, contra illam memet instruum, delato etiam illius consilio, qui calumniam meditatur; immodò quantum licitè fieri poterit, illius auctoritatem & fidem infringam, dixi quantum licitè fieri poterit, nec enim per culpam calumnia repellenda est.

125. PITHANOPH. Appositè omninò ad ea, quæ à te sciscitar parabam; quæro enim ex te, utrum ad infringendam fidem calumniatoris, licitè ipsi calumniam affingere valeam; præsertim cum ad prædictum finem obtinendum nihil efficacius conferri possit, videatur.

126. ANTIM. Scio, esse aliquos, qui hoc quidem non licere dicant, sed esse dumtaxat peccatum mendacii, non verò injustitiæ; his tamen conditionibus, opinionem istam adstringunt. 1. Ut sit injusta accusatio adversus famam, vitam, rem nostram; sive quia hostis affingit calumniam; sive quia crimen occultum aperit, quod in judicio probari nequit. 2. Ut de re magni momenti agatur. 3. Ut honoris, aut famæ aliter consuli non possit, quam eversa fide adversarii, nec fides illius alio modo infringi. 4. Ut reverà hoc modo honoris & famæ indemnitati consulatur; ita Diana p. 6. tract. 6. resol. 16. Dicastillus lib. 1. de just. tract. 2. disput. 12. p. 4. dub. 2. à quibus citantur Bartol. Felin. Farinac. Petegrin. Sayrus. Sot. lib. 5. quæst. 9. art. 3. Hurtad. de Mendoza 2. 2. disp. 170. sect. 14. & apud illum Petr. Alciat. Pasqualig. decis. moral. 47. qui præter ceteros, citat Petigian. Sa v. infamare Bannez. 2. 2. quæst. 70. a. 3. dub. 2. Joan. De la Croix. 1. p. direct. 8. part. a. 3. dub. 17. Major in 4. dist. 15. quæst. 6. Bonacin. de rest. disp. 2. quæst. 4. punct. ult. D. Thom. 2. 2. quæst. 70. a. 4. Ledesim. de just. c. 23. concl. 21. dub. 3. Orellan.

2. 2. quæst. 72. ut testatur Vega in summ. Salon. 2. 2. q. 62. a. 2. contr. 23. concl. 2. Arrag. ibid. dub. 9. Navarr. l. 2. c. 24. n. 349. Maltet. tract. 6. c. 3. dub. 20. Sylvest. v. restitutio 3 q. 3.

127. PITHANOPH. Sustine quæso; quid plures accumulas? cum hi sufficiant, ad probabilitatem huic sententiæ conciliandam.

128. ANTIM. Tu potius sustine, ut prius exponam, quò sensu prædicti autores loquuti sint; nec enim facile crediderim, ab iis doceri, semper, & in omni casu licere, calumniam injuria accusatori affingere, nec quamlibet etiam calumniam; quod non modò iniquum esset, sed prorsus inutile, ad fidem calumniatoris infringendam dico igitur licitum esse, negare affictam calumniam, vel crimen occultum ab eo publicatum; cum enim nec crimen occultum fateari, nec actum agnoscere debeam, quid mihi amabo dicam, falsam & inquam esse accusationem, ac proinde illum, qui accusat, calumniatorem esse? nemo profectò neget, hoc licitè fieri posse; immò si accusator jam aliàs mihi, vel alteri calumniam affinxit & hoc confiteretur, possum etiam hoc argumento, fidem illius infringere; immò & aliis ejusmodi ad eundem finem: v. g. si dicam, ipsum mentiri solitum esse; item hoc ab ipso fieri ex odio adversum me, vel ex invidia, vel ipsum id eniri, ut ex aliquo honoris gradu me deturbet, quò facilius eum ipse obnoxiat; hæc & alia ejusmodi, quæ ad fidem illius infringendam, per se ac directè conducunt, licitè adhiberi posse, non negarim; præsertim cum in judiciis vulgò achibeantur, judice minime reclamante, qui certè alioquin crimen crimine defendi minime pateretur; & in hoc sensu, adductos autores intelligendos esse, crediderim; at quod accusatori quodlibet aliud crimen affingere possit, nullus, opinor, universè concedet; præsertim cum ad fidem illius infringendam, inutile sit, aut saltem per se proximè ac directè non conducatur; v. g. aliquis me accusat furti, cur quæso illi adulteri crimen affingerem? quod hoc ad refellendam accusationem juvat? utique fides habebitur; ego feris notam & infamiam contraham, ille adulteri; an fortè voluit illi inflictum meum curat? hoc quidem remota ad imminuendam illius fidem aliquid faceret, si quispiam alius illum hujus flagitii accusaret; quisquis enim unum crimen admittit, aliud quoque facile admittit, censendus est; ex præsumptione scilicet, quia vir malus malè, & vir frugi benè agere præsumuntur; hominis flagitiosi testimonium vulgò rejicitur, cum is indignus reputetur, cui fides habenda sit; at quod ego per recriminationem, falsum crimen illi affingam, eundem imminutæ fidei effectum apud homines sanæ judicii nunquam sortitur; quis enim statim non judicet eo dumtaxat sine, crimen à me retinueri, ut illius accusationem elevem? accedit, quod cum jam mihi tetra illa nota ab illa inusta sit, pauci erunt, qui me dignum reputent, cui fides habeatur; aut certè vulgus, admissa utriusque accusatione, me pro fure, illum verò pro adultero habebit; ita enim à natura comparati sumus, ut potius mala, quam bona credamus; Hanc certè inutilis erit recriminatio, ad justam defensionem; Unde saltem quarta conditio deest, quam nonnulli ex

exactionibus adduunt, ut illa licet fiat: cum
famae & famæ indemnitas minimè servetur;
namque certam conditionem nunquam adesse con-
stat, nec semper alius modus suppetat, quo famæ
honorati consilatur.

134. PITHANOPH. Spem meam fefellisti, An-
tim, ubi enim seculum autorum manipulum pro
justitia adduci à te viderem, in eam te dis-
cessionem esse, omnino mihi persuaseram, immò
ita communem & probabiliorem esse apud
nos, & verò saltem probabilem esse,
non negas, quis enim hoc tantæ autoritatis pon-
deri non concedat?

135. ANTIM. Plurimi ex adductis autoribus ge-
nerum non concedunt, quamlibet calumniam
iniquo accusatori affingi posse; sed tantum il-
las, quæ illi fides proximè, directè & imme-
diatè datur, v. g. si dicam, illum mentiri
solum esse, hoc crimen ab illo imponi; accu-
satum innotescere esse, & accusatorem iniquum,
atque adeo putum calumniatorem; illum
etiam odio, vel invidia, vel alio studio minus
bono ducti; hæc & alia similia, quæ reverà ad
injustitiam illius fidei directè conducunt ad-
hiberi possunt; nempe injustè accusato crimen
imponitur, refutare licet; id est, à se remove-
re, negare, à se unquam fuisse admissum,
ac proinde mentiri accusatorem & calumniari;
et hæc malum illius animum arguunt, licet ve-
rum crimen deferat; quia cum occultum sit, nec
in patio probari queat, accusato pernegare li-
cet, ac se defendere afflicta illa injusto accu-
satori, materiali calumnià; si qui autem ex prædi-
ctis autoribus locis sentiant, & aliam calum-
niam affingi posse, justæ defensionis jure doceant,
illud certe sub iis restrictionibus dictum ab iis
fuisse parum, quæ cum ipso usu conjunctæ esse
non possunt; aut certe si aliud velint, in hoc non
ludo, nec probio.

136. PITHANOPH. Nullam ex præmissis
conditionibus impossibilem esse reputo; de dua-
bus penitus, opinor, ultro concedes; tertia
nonquam adesse videtur; cum interdum ac-
cusatum in eas adduci angustias, pro-
pter iniqui accusatoris potentiam, fallorum te-
læ dolum, & Judicis molliem, vel a-
lium ab eo animatum, ut aliter honori suo con-
sistere nequeat; quarta item impossibilis non est,
ludæ adesse queat.

137. ANTIM. Jam omiſſa quæſtione juris,
quæſtionem facti inſtituis, de qua tecum fru-
ſtra conſiderem; quis enim litem iſtam di-
cimus: tu aſſeris, aliquando adſeſſe, ego verò
te pernego; fruſtra in his tempus & otium po-
neamus; ſed hoc ultro, metaphyſicè, vel etiam
poſſibile, ut ajunt, poſſibile eſſe; cum tamen
modum adſeſſe, fatearis, moraliter im-
poſſibile cenſenda ſunt; ac proinde nemo jure
centi ſupponat, illas adſeſſe, cum abeſſe, mora-
liter certum ſit: cum hoc dubio nemo licitè a-
perteret, quod ſemper eſſet mendacium,
quod nunquam licet.

138. PITHANOPH. Huc volo te; nihil enim
tibi adducti auctores volunt; fateantur ultro,
mendacium eſſe, ac proinde eſſe illicitum; ne-
que tamen cum injuſticia conjungi; unde re-
ſpondet, inferunt; non eſſe peccatum

grave; præterea quando crimine verum, ſed
occultum ab iniquo accuſatore imponitur, eum-
que mentiri & calumniari jutas, tu ipſe po-
tiſſis mentiriſ; ſed mentiri, ut ais, illicitum
eſt.

139. ANTIM. Ab hoc ultimo initium duco;
negare factum, quod fateri non teneor, immò &
admittere non poſſum, mentiri non eſt ſaltem
formaliter, ut ajunt; ſed veritatem tacere ac te-
gere, quæ reverà aliquando tegenda eſt; accu-
ſat me furci occulti; nego me furatum eſſe;
non mentior, ſed crimine occultum reticeo, quod
certè licet, & calumniam falſi accuſatoris jure
tibi aſſingo; licet enim falſus non ſis, iniquus
tamen accuſator es; & hæc eſt materialis cal-
lumnia, ut ſuprà vocavi, quam licitam eſſe ne-
mo negat: at ſi te adulterii accuſem, formale
mendacium erit & formalis calumnia: ad id
porro, quod primo loco dicebas, merum men-
dacium eſſe cum injuſticia minimè conjunctum,
ac proinde peccatum leve, licet forte aliqui
adſtruant, cum præmiſſis reſtrictionibus, ſeu
conditionibus appoſitis, noſtri tamen omnes, u-
no dempto, vel altero, jure refragantur; dico
ergo, mendacium eſſe cum injuſticia conjun-
ctum, id eſt cum injuria proximi; cum enim,
ut dixi, juſtæ defenſionis ratio in hoc caſu non ſuf-
fragetur, damnum proximo ſine formali injuria in-
ferri non poſteſt.

140. PITHANOPH. Saltem licebit, verum cri-
mine in accuſatorem iniquum retorquere; tunc e-
nim nec mendacium erit, nec calumnia; igitur nec
injuſticia.

141. ANTIM. Quod ultimo loco infero,
eadem facilitate negatur, qua adſtruitur; nempe
injuſtum eſt, alium accuſare occulti criminis, quod
in judicio probari nequit; igitur licet mendacium
non ſit, nec calumnia, eſt tamen injuſticia, &
qua ratione iniquus accuſator eſt, qui occulti cri-
minis me accuſat, quod debitis probationibus
caret, eadem ego iniqui reſcrminatoris partes a-
gam, ſi occulti criminis me illum accuſem, quod
juridicè probari non poſſit.

142. PITHANOPH. At ſi legitimis probationi-
bus inſtructus ſis, nunquid non poteris iniqui
accuſatoris crimine occultum ad Judicem de-
ferre?

143. ANTIM. In hoc tibi aſſentior; quiſquis enim
delictum admittit, de quo in judicio legitimis pro-
bationibus convinci poſteſt, jure ſuo excidit; nec is,
qui eum deſert, iniquus accuſator cenſendus
eſt; quare hoc medio contra iniquum accuſato-
rem licet uti poſſum, modò ex odio aut vindicta
non fiat.

144. PITHANOPH. Sed hoc leve profeſſo ad ſer-
vandam famæ indemnitate ſubſidium eſt, pro cu-
jus defenſione, nec occidere licet, nec percutere,
nec calumniam retorquere, extra ipſum accuſationis
argumentum, cum tamen fama maximum bonum
ſit; D. Thom. 2. 2. q. 73. a. 2. dicit, inter res tem-
porales, famam eſſe pretioſiorem, a. 3. famam
præminere divitiis; 1. 2. quæſt. 2. a. 2. homi-
nes ultro pati jaſturam in omnibus aliis rebus, ne
patiantur aliquod detrimentum in honore; jux-
tâ illud proverbiorum 22. Melius eſt nomen bonum,
quàm divitia multa; addit Toſtat. tom. 5. in Mat.
c. 18. q. 97. famam eſſe præcipuum inter omnia bo-
na ex-

na exteriora, & tom. 1. exod. c. 20. q. 25. lationem famæ propinquam esse morti personæ, apud eos, qui verè existimant. Scot. in 4. d. 21. q. 2. subnequit, amissa famâ, hominem privatum esse habilitate ad actus vitæ civilis; his accedunt Major ibid. q. 16. Lyranus tom. 3. in c. 19. Job. Angelus v. honor. S. Antonin. in summ. p. 2. tit. 8. c. 4. §. 2. Cajet. in summ. v. famâ. Sylvester v. detractio & v. bellum; adde Sis Gersonem & ceteros Theologos; cum igitur famæ bonum adeo pretiosum sit, etiam mille thesauris anteposendum, Eccles. 41. Mirum certe mihi accidit, quoniam pacto fieri possit, ut tam pauca & levia ad illius defensionem subsidia permittas.

140. ANTIM. Crimen certè repelli crimine nolim, ne crimina multiplicentur; abstinere à crimine, & fac quod voles; permelicer; non nego enim, famæ bonum maximum esse, iis præsertim necessarium, qui vel in republica administranda, vel in juvandis proximis suam operam impendunt, qui sanè ut iidem, quos jamjam laudasti, autores docent, eniti maxime debent, ut famam indemnem servant; nec deest multiplex modus, quo id tandem obtineant; nempe ad publicum justitiæ administratorem confugere possunt, & coram eo causam suam agere, assistam calumniam refellere, innocentiam suam juridicè probare; & si legitimæ probationes adsint, ea contra calumniatorem adstruere, quæ illius fidem infringant; delictis etiam occultis ad hunc finem publicatis.

141. PITHANOPH. At si iudex iniquus, si testes corrupti, si omnes viæ præclusæ ad probandam innocentiam, ac diluendam calumniam, quid opus factò?

142. ANTIM. Rarus profectò casus; si enim hic iudex iniquus est, ad alium æquiorē confugere poteris; & alios testes, qui non sint corrupti, forte invenies; si tamen omnis aditus iustæ defensionis interclusus; æquanimiter ferendum; beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam, pro qua mori, satius est, quam crimen crimine refellere.

143. PITHANOPH. At si scripturas ut vocant authenticas facco inclusas, quibus innocentia mea omnino probatur, quispiam per vim mihi eripere attentet, nunquid non possum me defendere, etiam cum cæde injusti aggressoris, si aliter fieri non possit?

144. ANTIM. In hoc, ultro tibi assentior; tunc enim vim injustè mihi illatam repello, cum iusto moderamine; neque in hoc ulla est difficultas; nam perinde est, si is tibi vitam eripere attentet, si aliud quidpiam, quod tibi vitæ carius est, & ad vitam honestè ducendam necessarium.

145. PITHANOPH. Rectè; capio mentem tuam; quotiescumque vis injustè infertur ab eo, qui gravem injuriam inferre attentat, vis illa repelli potest, cum moderamine inculpatæ tutelæ; etiam cum cæde injusti aggressoris, si alio modo repellere nequit: unum restat, quod ex te quæram; utrum is, qui gravem ab alio calumniam, & grave famæ detrimentum passus est, possit deinde, nactus occasione, ac remoto omni scandalo, iustâ & occultâ compensatione uti, in alio bonorum genere, v. g. in pecunia; ratio dubitandi est; quia cum calumniator teneatur damnum illatum proximo refarcire; cur si ille nolit, læsus, qui jus habet prædictam

reparationem, utajunt, exigendi, & si hoc juridicè fieri non possit, cur, inquam, occultâ compensatione uti non poterit? frustra enim jus illud esset, si nunquam rem illam ad quam jus habet, obtinere valeret; ut autem iudex, quando legitimæ probationes adsint, damnat calumniatorem ad multam pecuniariam, in gratiam læsi; haud dubiè iudicat, iustam in pecunia compensationem fieri posse; cur ergo illâ, si aliter haberi nequeat, & scandalum adsit, læsus clam uti non potest?

146. ANTIM. Scio, nonnullos esse, qui ita sentiunt, quibus tamen suffragari non possum; tunc ne à communi sententia recedam, tum quia damnum famæ pecuniâ reparari non potest; & is, qui damnum illud intulit, ratione illius præcisè, utajunt, quidquam in pecunia restituere non debet, dico ratione illius præcisè; si enim passus damnum in fama, ex hoc aliud in bonis patitur, qui passum intulit, secundum etiam refarcire tenetur; utrumque tamen diverso satisfactionis genere; pro hac sententia, militat seculus Doctorum manipulus, scilicet Thom. Sanch. l. 1. cofil. c. 4. n. 7. ubi præter alios, citat Alberic. Azor. Panormitan. Gomez, Navarrum, Petr. Navarr. Angles, Vasq. de resit. c. 2. §. 3. dub. 6. n. 17. ubi citat Bannez & Victoriam, Turrian. disp. 28. dub. 1. ubi citat Ostiens. & Covarruv. Less. c. 9. dub. 23. quibus favet Magister in 4. d. 15. Lugo disp. 11. sect. 1. n. 5. faciunt autem multæ rationes, ut in hanc sententiam descendam; prima est, quia si damnum famæ pecuniâ compensari posset, etiam calumniator pœnâ corporeâ multaretur, non cessaret obligatio refundendi pecuniam; sicut non cessat, licet fur simili pœnâ corporeâ plectatur; hoc argumentum nonnulli efficacissimum esse judicant.

147. PITHANOPH. Ignosce quæso hebetitio-genio, argumenti hujus vim non sentio; comminim sit facendum satis duplici justitiæ, vindictivæ scilicet, & commutativæ, pœnâ corporeâ iudice impositâ primâ fit satis; obligatio restituendi ad commutativam spectat; in furto, rei percipit sua est.

148. ANTIM. In furto sanè, perspicuum est; nemo enim negat, rem illi restituendam esse, cui fur illam surripuit; etiam si propter crimen admissum, pœnâ corporeâ plectatur; at præter unum Arragonium, nemo dicit, infamatorem, potiusquam pœnam dedit, teneri adhuc ad aliam quampiam pecuniæ restitutionem; & ut aliam rationem ex hoc eodem fonte ducam, si hoc esset, mortuo calumniatore, etiam propter admissum crimen, illius hæredes pecuniam illam pro debita restitutione, refundere tenerentur, ut in furto; quod nemo sanæ mentis dixerit; stat igitur illa ratio, quam ut jam dixi, multi autores efficacissimam reputant; & verò quacumque pœnâ calumniator plectatur, infamatus cum eodem famæ detrimento manet; igitur pœna illa ad vindictivam, non ad commutativam justitiam pertinet; vindicativa autem publicam auctoritatem supponit.

149. PITHANOPH. Iudex non rarò calumniatorem obligat, ad refarciendam pecuniam asperam infamiam; igitur damnum famæ pecunia compensari potest.

150. ANTIM. Hæc est multa pecuniaria, quæ imponitur, non quidem ad damni compensationem, sed

saltem pecuniâ, ut sepe fit; quod autem illam pecuniâ passio iudex attribuat, eò sanè minime spectat, ut damnum famæ compensetur, idem enim accipit pecuniâ, adhuc manet; sed ut miser aliquid soluti inde habeat, quod à compensatione merito discrepat: inde autem tertio ratio eruitur, cum eum bonum nomen honorato viro etiam vita pretiosius sit, nulla sanè est proportio inter bonam famam, & pecuniâ, ut supra dictum est; nulla igitur compensatio fieri potest, quia scilicet damnum famæ, pecuniâ, rearsciatur.

137. PITHANOPH. Esto, nulla sit proportio, nihil tamen obstat, quin læsus cum eo, qui læsit, conveniat, de re, vel tanta summa.

138. ANTIM. Quid inde inferis; læsus remittit & condonare acceptam injuriam; id est, jus illud actionis contra eum, qui læsit, petendi scilicet iustam vindictam iudice; læsus autem à tali actione sæpè defensus, acceptus ab eo, qui læsit, pecuniâ; nulla tamen hæc compensatio intercedit, sed pœnæ condonatio, & judicialis actionis remissio; sed ad quartam rationem gradum facio, quam sic expono; si pecuniâ damnum famæ compensari posset, igitur pecuniæ famæ determinata; quis autem illam determinet? modo determinari non potest; cum enim fama sit ratio viæ cætor, & vita omni pecuniâ pretiosior, quodque tandem solvatur, seu refundatur pecuniâ, nulla tamen inde censenda est adæquata solutio.

139. PITHANOPH. Saltem erit satisfactio inadæquata, quæ locum adæquate habebit, cum hæc fieri non possit.

140. ANTIM. Sed cum inadæquata satisfactio multiplex sit, cur unam potius, quam alienam assignas? cur mille annos exigis potius, quam bis mille deinde si debitor es, qualibet appellata minorem exhibebis; si creditor, qualibet appellata majorem exiges; igitur, ut rectè monet citatus supra Delugo n. 8. obligatio ad solvendum aliquid indeterminatum, vel impossibilis, vel inutilis est: præsertim cum hæc est ultima ratio iustitiæ commutativæ pœnæ æqualitatem; ubi ergo æqualitas poni non potest, iustitiæ commutativæ ratio locum non habet; igitur quisquis damnum famæ alterius intulit per calumniam, ad resarciendum illud damnum iustitiæ commutativa illum obligat, revocatis perperam dictis, & omni meliorem modo, quo fieri possit, quod reverà si fieri ab eo non possit, ad aliam compensationem iustitiæ commutativa eum non obligo, dico commutativam, nam vindictiva admissi delicti pœnas exigit: & hæc dicta sunt pro mero famæ damno; si enim aliud bonorum damnum ex eo sequitur, non est dubium, quin refusa pecuniâ, damnum hoc compensandum sit: itaque, ut redeam ad tuam instantiam, compensatio inadæquata facienda est, quando adæquata fieri nequit, modo per inadæquam aliquid illati damni resarciatur; sic ille, qui læsit, restituere quingentos nummos, cum plures quingentos restituere non possit, tenetur ducentos restituere; quia saltem debitum imminuit, & illud peremptum extinguit; at si alteri brachium amputatum, quod pecuniâ refundas, non tamen vel minimam partem restituis.

141. PITHANOPH. Paulò indulgentior adversus calumniatorem esse videris, quem ab omni restitutione immunem facis; quod mihi cerrè non accidit; si enim fur tum pœna corporea ple-

gatur; quidni calumniator utrique pœnæ subiaceat? cum reverà majus crimen admiserit; fama enim divitiis longè pretiosior est.

156. ANTIM. Non libero calumniatorem ab obligatione restituendi famam, si id fieri possit; immo assero, teneri eum, revocare perperam dicta, atque eniti pro viribus, notam alterius famæ inultam abstergere; at si id obtineri ab eo non possit, vis dicam, eum teneri ad impossibile? id porrò, quod de fure subnectis, nullius momenti est; nam ideo furem obligo ad restitutionem ablati, quia suppetit illi, unde restituat; nempe si nihil prius habet, ac proinde restituere nequit, nullo modo ad restitutionem illum obligo, quia nemo tenetur ad impossibile; paritatem igitur omnimodam agnosco; unus famam tuam læsit per calumniam, alter bona furatus est; uterque crimen corporea pœna dignum admisit, juxta leges iustitiæ vindictivæ; uterque damnum illatum resarcire tenetur, quocumque tandem modo resarciri queat; si tamen alter resarcire nequit, sive fur, sive calumniator, illum reverà ad restitutionem non obligo; ne tamen hoc dissimulem, sæpè accidit, ut fur, si non totam pecuniâ, quam abstulit, illius saltem partem restituere possit, ac proinde teneatur; cum tamen calumniator læsam famam reparare non possit; addo etiam, si quando accidat, ut partem famæ reparare valeat, illum ad id prorsus teneri; non verbo, quidquid ad resarciendum damnum famæ illatum conducit, sive totum, sive illius tantum pars restituatur, totum id ponere, calumniator tenetur.

157. PITHANOPH. Si fur gemmam alteri abstulit, ac deinde perdidit, pecuniâ compensare tenetur; cur igitur idem de læsa fama non dicam?

158. ANTIM. Manifestum discrimen est; nam gemma illa pecunia æstimari, vendi & emi potest; cum tamen fama pecunia nec æstimari, nec emi possit; digitum quispiam tibi abscedit, an fortè pecunia alium digitum tibi comparare potes? at gemmam pecunia emere poteris.

159. PITHANOPH. An putas, nullo modo unum ab alio adæquari posse? erunt multi, qui secus sentiant, malintque perdere digitum, quam centum nummorum millia; idem dico de aliqua nota famæ inulta.

160. ANTIM. Mentem meam non assequeris; scio enim, unum ab alio infinite non superari, nisi de vita & fama agatur; nempe is, cui vitam eripueris, nihil deinde pro vita sibi erepta à te accipere potest; at si digitum tantum abscederis, multa vis auri charior illi accidet, quam digiti restitutio; non tamen propterea illa vis auri jacturam digiti compensabit, ut dixi, cum alium digitum afferre non possit; unde non teneris, prædictam auri vim refundere; & is à te immerito illam exigeret, licet eam pluris faciat, quam digitum; quia id tantum refundere teneris, quod damnum illatum, digiti scilicet jacturam compensat; pecunia autem ut dixi compensari nequit; quia pecuniâ alium digitum habere non potest: equidem si ratione amissi digiti aliud damnum passus sit, nemo neget, eum, qui abscedit, ad illud resarciendum teneri; idem de fama dictum sit, & in hoc sensu, intelligendos esse crediderim, maximam illorum auctorum partem, qui hujusmodi compensabilitatem, ut ita loquar, adstruunt, ut Sotus, Sylvest. Mercat. Cajet. Armilla, citati à Vasq. n. 15. Arrag. Cordub. Lud. Lop. adducti à Sanch. n. 6. quibus favere videtur S. Th. q. 62. a. 1. ad 1. sed vel loquuntur de damnis, quæ ex læsa

fama consequuntur; vel de spontanea conventionione inter partes habita; vel de obligatione Judicis, qui per sententiam, ad solatium injuriam passi, summam pecunie adjudicare debet, ab injusto calumniatore refundendam; vel de compensatione improprie sumpta, qua scilicet unum pro alio merè substituitur: maneat igitur, famam laesam pecuniā proprie compensari non posse; ac proinde calumniam passum, prædictā compensatione illicitè uti.

161. PITHANOPH. Hanc sententiam tibi gratulor, & cum illa inde sit laxior, inde strictior, indulgentiorem supra, seu molliorem, perperam te vocavi; strictior est, si rationem habeas injuriam passi, cui scilicet prædictam compensationem non permittit; laxior verò, si ad calumniatorem referatur, quem ad refundendam pecuniam pro illata injuria non obligat, ante sententiam Judicis, vel privatam conventionem; sed frustra de his disputamus, licet enim hanc opinionem defendas, non negabis tamen, oppositam esse probabilem, ac proinde illius usum licitum esse.

162. ANTIM. Tantulum hallucinari mi Pithanophile, non distinguis enim unum probabile ab alio; duo sunt objecta, unum supponis; duæ opiniones, unam dumtaxat appellas; fateor, utrumque probabilem esse illorum opinionem, qui docent, damnum famæ pecunia compensari posse; dixi utrumque probabilem; si enim sistamus in propria verborum significatione, illud est tantum pecunia compensabile, quod pecunia comparari potest; sed demus ultro, famam esse pecunia compensabilem; illudque censei probabile, saltem per locum extrinsecum, propter autoritatem multorum, qui hoc docent; non tamen inde sequitur, quod probabile sit, injuriam passum in fama, occulta compensatione pecuniaria licitè uti posse; nempe duo sunt longè inter se diversa; quod pecunia damnum famæ compensabile censeatur, sit, quantum voles, probabile; quod hac compensatione licitè uti possim, reverà probabile non est; si quando enim licet compensatione uti, certum esse debet, unum altero verè compensari; ut si quis mihi debet centum nummos, certum est, compensari posse aliis centum nummis; idem dico de qualibet alia re, quæ pretio pecunie comparari possit; itaque ut in illa opinione, quæ occultam compensationem permittit, is, qui ea utitur, certus esse debet, quod res illa, quam ille accipit in compensationem, illi debetur; ita si agitur de famæ damno, injuriam passus debet esse certus, illud sibi deberi, quod accipit in compensationem; igitur & certus, damnum illud hoc modo compensari, acceptā scilicet pecuniā; hæc autem compensabilitas certa non est, sed tantum probabilis; igitur non sufficit ad licitam compensationem probabilis compensabilitas, sed requiritur certa; & licet certa compensabilitas supponatur, ut in bonis fortunæ, non tamen ex ea sequitur, compensationem certò licitam esse, sed tantum probabiliter; sed ex incerta compensabilitate, minus sequitur, quàm ex certa; ex hac sequitur compensatio probabiliter licita, igitur ex illa, minus quàm probabiliter.

163. PITHAN. Multi sunt, ni fallor, qui probabile censeant, hujusmodi compensationem licitam esse, ut Less. cap. 11. dub. 25. n. 136. Molin. tom. 5. d. 49. n. 5. Ledesm. 2. p. 4. q. 18. art. 2.

Joann. de la Cruz in Direct. p. 1. præc. 7. a. 2. dub. 6. concl. 2. Tanner. in præfenti d. 4. q. 6. dub. 6. n. 150. Aragonius & alii, quos citat & sequitur Diana tom. 2. tract. 5. miscell. resol. 30.

164. ANTIM. In hac materia, ne quid diffimulem, prædicti autores ita variant, ut vix eorum mentem capere possis; hinc, ut rectè monet Delugo, disp. 16. sect. 3. n. 106. licet in quibusdam casibus particularibus, prædictam compensationem admittere videantur, dum tamen in propriis terminis questionem tractant, id communiter negare videntur; hinc prædictus Delugo loco citato, abstinere ab ultimo judicio, circa hoc punctum de compensatione; additque, in prædicto non esse facilè admittendam; quare, licet citati autores aliquam probabilitatem in hanc opinionem inducant, illa quidem fortè sufficiat, ut se speculative probabilis, non tamen practice; quid vel ex ipso usu probatur; quis enim amabo Confessarius vel hoc permittat, vel autor sit, ut nisi saltem ut nostris principiis insistam, non est certum, opinionem illam esse probabilem; igitur non est certum, esse tutam; illam igitur ad proximè reducere non licet; neque prædicti auctores refragantur; modò scilicet consequenter loquuntur; nempe cum ipse calumniator pecuniam refundere non teneatur, licet alio modo famæ damnum à se illatum rescire non possit; nec etiam illius hæredes post ejus mortem; certè injuriam passus pecuniam illius accipere, vel retinere non potest in compensationem; unum ita connectitur cum alio, ut posito uno, alterum poni, necesse sit.

165. PITHANOPH. At si calumniator damnum quidem rescire possit, nolit tamen obtinere; nunquid non licebit injuriam passu, pecuniam illius sibi retinere; saltem eo fine, ut eum ad justam reparationem obliget.

166. ANTIM. Id totum frustra esset, si per modum occultæ compensationis fieret; cum inde calumniator moveri nequeat ad satisfaciendum; ignorant enim, quidpiam è rebus suis ab alio retineri; si autem id sciat, nec amplius repetat, et quasi quædam tacita conventio, vi cuius, injuriam passus pecuniam retinere potest, renunciat tamen quolibet alio jure exigendi aliam satisfactionem: si verò calumniator pecuniam illam repetat, non est dubium, quin eidem restituenda sit ratio est, quia justæ defensionis, vel compensationis jure retineri nequit; non primum, quia jam illata est injuria; immo licet eadem injuria quæ continuatur, eò quod injustus calumniator satisfacere recuset, licet satisfacere possit, non tamen arceat, licet pecuniam retineas; non secundum, quia nulla sit propriè sumpta compensatio, cum idem maneat afflictæ famæ detrimentum.

167. PITHAN. Si jura utrimque sint paria, præsque injuriæ acceptæ ejusdem generis, scilicet in fama; si mihi satisfacere recuset, nunquid non potero pariter satisfactionem sustinere, donec satisfacere velis.

168. ANTIM. Multi sunt, qui docent, hoc licitum esse; ut Lessius c. 11. dub. 25. n. 134. ubi citat Adm. Sor. Angel. Tolet. Dian. tom. 1. tract. 5. miscell. resol. 30. ubi citat Sylvium, Malder. &c. Molina disp. 49. Rebell. p. 1. de justit. l. 4. q. 13. n. 4. & r. hoc tamen rejicit Lugo d. 15. sect. 3. n. 44. ubi citat Cajet.

11.3. p.1. c.1. n.7. D. Thom. 2, 2. q. 66

recenset, licet omnes non approbet. 1. ut vitetur
peti

periculum spirituale & corporale debitoris. 2. ut inde non sequatur grave damnum alicui; 3. ut res illa non sit data creditori in depositum; 4. ut id, quod accipis, non sit alienum, sed vel tuum, vel debitoris. 5. ut debitum non possis aliter recuperare, saltem sine magna difficultate, molestia, litibus, expensis, jactura gratiæ & amicitiae necessariae. 6. ut compensatio fiat in re ejusdem speciei, quoad fieri poterit. 7. ut id, pro quo fit compensatio, jam actu debeat. 8. ut debitum sit certum & liquidum, adde nonam, ut compensatio debitum non excedat.

175. PITHANOPH. Istas ego ad tres reducerem; 1. est, ut compensatio sit justa, id est, non excedat debitum certum, fiat cum minimo debitoris damno, & in iis bonis, quæ non sint ejuspiam tertii. 2. ut sit necessaria; id est, ut res illa alio modo, saltem sine magna difficultate, obtineri non possit, ex quo cumque tandem capite proveniat; 3. ut sit cauta, id est, absque omni periculo, scandalo, damno, &c.

176. ANTIM. Rectè omnino; multa paucis complexus es; si enim compensatio justitiam particularem & communem non lædit, nec etiam charitatem, nihil reverà præfert, quod illicitum sit; si autem justa est, eo quo dixisti modo, justitiam particularem non lædit; nulli enim facio injuriam, dum meum accipio; si verò necessaria est, justitiæ communis leges & juris ordinem non transgreditur; quia juris ordo ad reddendum cuique suum, & pacem communem ordinatur, ut rectè monet Cajetan. citatus; & verò juris ordo non prohibet, ne quisque id quod suum est, obtineat, omni meliore modo; si demum cauta est, & omne periculum & scandalum arcet, haud dubiè charitatem non lædit; rectè autem prætermisisti tertiam ex octo supra recensitis; quia quod rem illam habeas in deposito, te minime privat jure illam tibi vendicandi, cum enim per sententiam Judicis eam tradere alteri creditori tenearis, eam sanè pari jure tibi vendicare potes, modò scilicet aliæ conditiones adsint.

177. PITHAN. Cum depositum illud fidei meæ creditum sit, nunquid fidem non violo, si fortè illud mihi vendicem, in compensationem rei mihi debite; hinc multi compensationem fieri vetant in hoc casu, ut Medin. c. de rest. q. 3. Sylvius hinc q. 62. a. 8. q. 1. concl. 7. Covarruv. in cap. *Quamvis pactum*, 1. p. §. 4. n. 9. Comit. resp. moral. l. 3. q. 39. & alii, qui hoc colligunt ex cap. *bona fides*, de deposito, & ex leg. ult. cod. de compensat.

178. ANTIM. Alii tamen longè probabilius docent, illa jura procedere dumtaxat in foro externo, in quo præsumitur, potuisse alia via recuperari debitum, & servari depositi fidem; ita Lugo citatus n. 89. Less. cit. dub. 10. n. 60. Petr. Navarr. l. 3. de restit. c. 2. n. 389. Tanner. 2. disp. 4. q. 6. dub. 14. n. 411. Dian. 1. p. tract. 2. miscell. resol. 48. Turrian. hinc disp. 33. dub. 3. n. 23. quibus adde omnes à me supra citatos, qui hanc conditionem non admittunt: ad id potè, quod de fidelitate opponebas, facile respondeo, tacitam conditionem semper subesse, scilicet, ut is, qui apud me rem suam deposuit, rem meam mihi restituat; sed in hoc, nulla est difficultas.

179. PITHAN. Octava conditio nonnullis aliquid negotii facessit, qui volunt, non requiri ad justæ compensationis usum, ut debitum certum sit, modò sit probabile; & verò opinionem probabilem licitè sequimur.

180. ANTIM. Scio, nonnullos esse, qui debita probabiliter contenti, certitudinem minime requirunt; absit tamen, ut is assentiar; quis enim alium, qui rem possidet, mera probabilitate nixus re ipsa pro-
vet? quasi verò melioris conditionis censendus non sit, juxta communem regulam.

181. PITHAN. Si possum per sententiam Judicis rem illam mihi vendicare, jure dumtaxat probabiliter nixus, cur eandem, per occultam compensationem, clam accipere non possum? cum ab iniquo, vel corrupto Judice sententiam obtinere non licet.

182. ANTIM. Judex iniquè alium privaret re, quam possidet, nisi jus tuum probabilius sit; nempe cum possessio faveat, nemo ab ea deturbandus est, nisi actoris jus probabilius & liquidius esse constet.

183. PITHAN. Igitur, quando debitum probabilius est, quamvis certum non sit, occulta compensationem uti possum, modò ceteræ conditiones adsint, cum enim Judex teneatur, ubi constat de jure meo probabiliori, per actus probationibus meis, rem illam mihi adjudicare; si quid verat, ne illam obveniente autoritate publica, cur amabo privatam adhibere non licet?

184. ANTIM. Non deerunt, qui hoc tibi concedant, ego tamen dare non possum; ducor rationibus maximi momenti, 1. quia in rebus propriis homines, saltem ut plurimum, errant; minus amor sui multa is persuadet, ostentatque ut probabiliora, quæ vix æquè probabilia censenda sunt, multi ergo errore illo ducti, rem alienam iniquè sibi vendicarent, quia suam, vel sibi debitam esse probabiliter putarent. 2. Judicis sententia opus est, ut is supposito jure tuo probabiliori, rem tibi adjudicet, & adversam partem possessione sua deturbet; sed nemo Judex in propria causa esse potest illam igitur privato judicio & propria autoritate tibi arrogare non potes. 3. Si rem illam licitè accipere potes, quia probabiliter judicas tibi esse debitam, eandem possessor tibi restituere teneatur, si probabiliter tibi debitam esse judicet; sed nisi certus sit, tibi debitam esse, possessor bonæ fidei eam tibi restituere non teneatur, ut docent Medin. cod. de rest. q. 10. Sylvest. V. *Restitutio*, 3. q. 7. Lessius c. 14. dub. 4. qui citat Gabriel, Covarr. & alios, quia in dubio, melior est conditio possidentis; adde Lugo disp. 17. sect. 4. n. 94. ubi citat Vals. Salaz. Bonacin Arragon Sanch. Castra pal. 4. Cum difficile judicetur, utrum ex duobus oppositis probabilius sit, & quæque sibi aduleatur, utraque pars jus suum probabiliter judicaret; immò raro accedit inter litigantes, ut alter jus adversarii probabiliter, aut æquè probabile reputet; hinc sanè fiet, ut sæpè ac sæpè rem illam ut tibi debitam acciperes, quam tibi minime deberi probabiliter esset, his & aliis rationibus moveor, ut putem, occultam compensationem nunquam licitam esse, nisi certè constet, morali saltem certitudine, rem illam tibi debitam esse.

185. PITHANOPH. Nunquid ex opinione probabiliter agere non licet? igitur potiori jure, ex probabiliori; cum ergo probabiliter sit, rem illam mihi deberi, cur quæso illam, servatis justæ compensationis legibus, accipere non possum?

186. ANTIM. Quia deest præcipua, seu præterea justæ compensationis lex & conditio; cum certum non sit, rem illam tuam esse; ad id porro, quod dicis, licitum esse, agere ex opinione proba-

probabili, facile respondeo, distinguendam esse generatim probabilitatem; primam scilicet, quæ probabilis, immò probabilior, rem illam tibi debet; alteram vero, quæ probabilis sit, illam à te licet accipi posse, juxta compensationis titulum; primam ex parte agnosco, admittoque; alteram ex parte sequi non video; scio, à nonnullis primam probabilitatem facti, vel remotam, alteram vero probabilitatem facti, vel proximam; de nominibus minimè disputo, utrum dico, unam ex alia non sequi; sic probabilis, immò probabilior est, hanc esse veram Baptismi sacramentum: Te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & spiritus sancti, sed non est probabile, licet adhibere posse, idem dico de materia probabilis; in primo congressu distinximus, ni fallor, opinionem moralem à materia moralem vocabam illam, quæ circa actionem licet, vel illicitam faciendam veritatem habet, vel probabilis est, v. g. quod triplex contractus non sit usurarius; quod æger horarium pæsum persolvere non teneatur hic & nunc; quod iusta compensatione uti licitum sit, servatis scilicet servandis, &c. non moralis vero est, quæ non habet actionem humanam pro objecto; v. g. illud pharimacum est prohibere salutiferum; illa materia Sacramenti probabilis, illa res probabiliter mea, aut mihi debita, &c. atque cum dicimus, licitum esse opinionis probabilis alium, intelligimus de opinione morali, non de illa, quæ moralis non est; equidem, ex eo, quod probabiliter, vel probabilius iudicem, rem illam tibi debere, possum debitorum interpellare, & adhibere auctoritate iudicis, etiam cogere, ad rem illam mihi cedendam; & hæc est opinio moralis probabilis, quod quipiam jure probabiliter fretus, litem alteri licet intente; sed non est opinio probabilis, quod idem auctoritate privata, per occultam compensationem, rem illam sibi arroget; est quidem opinio moralis, sed non est verè probabilis.

187. PITHANOPH. Immo viri magni probabilem putant, ut Joannes Saneius, Delugo, Sanchez, &c.

188. ANTIM. De Sancio nihil dico; de aliis certus sum, non supponi probabilitatem juris, non facti, ut compellat licet fiat; ut expressè asserit Lugo d. 1. s. 2. 99. immò Suarez l. 5. de legibus, c. 18. n. 10. & Sanchez in Decal. l. 6. c. 3. n. 7. nitidè docent, nullum posse privata auctoritate, scilicet per occultam compensationem, accipere sibi rem, quam alter possidet; quamvis probabilis iudicet, rem illam esse, vel sibi debere; posse tamen illam accipere, quando est opinio Doctorum probabilis, possidentem jure spoliari posse; & ipse Lugo n. 106. ita addit, ut jam supra indicavi; de hoc tamen, inquit, nihil volo asserere, & libenter abstinere ab ultimò puncto, circa hoc totum punctum, de compensatione licet, & remota, cum opinione solum probabilis, scilicet facti, & remota. Denique, licet forte aliquid inde probabilis speculativæ, juxta nostrum expressè modum, abesse tamen probabilitas practica; quia omnes ferè auctores hanc conditionem occultæ compensationi apponunt, ut scilicet certum sit, rem illam actori, vel creditori debitam esse, asserit Lugo, n. 94. & ne unum, quod mihi in mentem, incauto forte excidat, memini, quod apud eundem, eadem mi fallor disp. & sect. 1. ubi, ut actio aliqua licet fiat, sufficere iudicio summum, quo quis iudicat probabiliter, illi, seu turpem non esse; v. g. triplicem contrarium esse usurarium; sed cave, putes, ipsum

loqui de iudicio ultimo practico, seu dictamine illo, seu conscientia, de quo in primo congressu à nobis actum est; quia hoc non versatur circa objectum opinionis, sed circa illius utrum; & hoc iudicium certum esse debere, demonstravimus; loquitur autem de ipsa opinione morali, quæ in iudicio tantum probabilis posita est; v. g. quod occulta compensatio, servatis servandis, iniqua, vel injusta non sit; de hoc te obiter monitum esse volui, ne forte putares, doctissimum auctorem probabilis dumtaxat conscientie iudicio, seu dictamine contentum, fundamentali nostre sententiae adversari.

189. PITHAN. Hæc mihi faciunt satis; tantillum scrupuli restat; ut enim dicis, quemlibet sibi adulari, & facile id probabilius reputare, quod sibi utile putat; idem incommodum erit pro certitudine, quod pro maiore probabilitate, nempe sibi certò persuasum, rem illam sibi debere, licet reverà certum non sit; quod sæpe inter litigantes accidit, dum uterque jus suum certum reputat.

190. ANTIM. Fateor, hoc incommodum nunquam irrepere; sed non ita facile certum quisque reputat, quod incertum esse constat, ut videre est in rebus speculativis; licet enim quisque suam opinionem probabiliorē oppositā reputet, in quo sæpe fallitur, pauci tamen sunt, & valde inepti, qui certum id reputent, quod ab aliis omnibus pro incerto habetur; & verò cum major illa probabilitas per comparisonem quamdam adstruatur, cuique facile est, in ea collatione, seu comparisone, rationum utrimque oppositarum momenta ita collocare, ut in hanc potius, quam in illam partem inclinent.

191. PITHANOPH. Ex dictis infero, septimam conditionem, de qua supra, admittendam esse; cum enim debitum certum esse, necesse sit; si res nondum debetur, debitum certum non est; immò valde incertum; cum accidere possit, ut nunquam contrahatur; sed his præmissis, expone quæ rationes illas, quibus probatur, compensationem occultam, servatis servandis, licet fieri posse, in debitis scilicet pecuniariis, vel pecunia æstimabilibus?

192. ANTIM. Prima & potissima ratio ex eo capite petenda est, quod is, qui occulta compensatione supradicto modo utitur, rem alienam non accipit, sed suam, aut sanè, quod idem est, sibi certò debitam, & ad quam certum & indubitatum jus habet. 1. Justæ defensionis jus occultæ compensationi suffragatur; cum enim is, qui rem meam injustè detinet, me continuè vexare censetur; si rem illam accipio, ab injusta illa vexatione, quod certè licitum est, me libero. 2. per occultam compensationem, nullam infero injuriam, iniquè rem meam detinenti; immò me justè defendo, ac repello injuriam, quam mihi inferit. 3. Occulta compensatio furtum non est, alioquin rem acceptam restituere teneretur, quod expressè D. Th. citatus negat; igitur si furtum non est, injustitia non est; igitur nec illicita, cum de jure naturali sit, cui lex omnis positiva cedit. 4. Quisquis jus habet ad aliquid, hoc ipsum aliquo modo tandem aliquando obtinere potest; nemo enim ad impossibile jus habet, quod meo iudicio perspicuum est; si ergo alio modo is, qui certum jus habet ad rem, ab alio iniquè detentam, eam obtinere nequit, nisi occultæ compensatione utatur;

utatur, servatis scilicet servandis supra præscriptis, ea jure uti poterit; alioquin haberet jus illud, & non haberet; suppono jus certum, absolutum, & minime ligatum; hæc ratio, meo judicio, rem conficit.

193. PITHANOPH. Ita est, tecum sentio; nonnulla tamen paulò difficiliora opponuntur, quæ dilui à te velim, antequam huic congressui finem imponamus.

194. ANTIM. Per melicet; tu ipse oppone singula singillatim, ego continuo refellam.

195. PITHAN. Juris ordo sic invertitur, quo scilicet statuitur, ne quis Judex sit in propria causa, alioquin maxima in Republica perturbatio oriretur; hinc rectè S. Thom. à te citatus, licet eum, qui occulta compensatione usus est, ad restitutionem non obliget, eum tamen peccare asserit; igitur ex S. Thom. occulta compensatio illicita est.

196. ANTIM. Nemo tenetur illum juris ordinem servare, qui servari nequit; supponimus enim, eum, qui iusta compensatione utitur, ad rem sibi debitam obtinendam, eam alio quovis modo, etiam auctoritate Judicis accersita, obtinere non posse; igitur statutum impossibile non obligat, nec juris ordo impossibilis; neque hoc Reip. ullam perturbationem, ullum detrimentum affert, ut optimè observat Cajetan. supra citatus; immò recta Reip. administratio & bonum commune id postulat, ut singulorum indemnitati consulatur, omni meliore modo; cum igitur aliter certi juris indemnitati consuli non possit, quam per occultam compensationem, ex qua servatis supra præscriptis, nullum scandalum, nullum detrimentum publicum, vel privatum nascitur, & cum perfecta inducatur per eam æqualitas, quam justitiæ ratio postulat, fieri non potest, ut recto juris ordini, aut rectæ Reip. administrationi repugnet: id quod subnectis de Angelico Doctore, diluitur à Cajetan. supponit enim S. Doct. præfatum juris ordinem servari tunc potuisse; at si servari non potest, ut supponitur, contra illum is minime peccabit, qui occulta compensatione utitur; & hæc est Doct. Angelici germana mens; si enim is, qui rem suam accipit per occultam compensationem, servato juris ordine, vel alio quovis modo eam obtinere potest, haud dubiè peccat, quia contra juris ordinem agit; non tamen eam restituere tenetur, quia sua est; at si juris ordo servari nequeat, certè non peccat, eò quòd illum non servet, cum nemo ad impossibile teneatur.

197. PITHANOPH. Quid si aliquis neget, D. Thom. ita intelligendum esse;

198. ANTIM. Cajetanum, Sylvestrum, & torrentem Doctorem consulat; hi enim, opinor, S. Doct. ris mentem perceperunt.

199. PITHANOPH. His tamen non obstantibus, si is, qui occulta compensatione usus est, re patefacta, ad Judicem deferatur, pœnas dabit, quas furto leges imponunt.

200. ANTIM. Forum externum, ut tuè scis, ex meritis præsumptionibus judicat, nec aliter fieri potest; præsumet autem in hoc casu, rem ab illo, servato juris ordine, obtineri potuisse; si autem res aliter, quam per occultam compensationem obtineri potuit, hæc haud dubiè iniqua & illicita censenda est; quid ni ergo is plectatur, qui iniqua compensatione usus est; iniqua inquam ex præsumptione.

201. PITHANOPH. Fateris, illum justè plecti, peccavit igitur; nemo enim, qui non deliquit, justè multatur.

202. ANTIM. Justè plectitur, licet non peccavit, quia iusta præsumptio est, secundum quam forum externum, qui cordis arcana non penetrat, justè iudicat, & justè plectit; innumera exempla suppunt, accipere illud; aliquis putat per ignorantiam inculpatam, se in feram sclopum explodere, hostem occidit, hic reverà non peccavit; nam inculpata ignorantia à peccato liberat; justè tamen plectitur à foro externo, quia voluntas occidendi hostem justè præsumitur; sed cur in his, quæ facilia sunt, citius hareo.

203. PITHAN. Multi tamen hoc maxime urgent, & dicunt, forum internum cum externo ita componendum esse, ut unum alteri consentiat; ac proinde illud in foro interno dammandum esse, quod in externo damnatur, & vicissim.

ANTIM. Hæc regula fallax est, immo falsa; si brox hac de re ex professo conscriptos consules, forum externum ex præsumptionibus judicat; apud internum nullus est præsumptio locus, debet 100 nummos Titio, solvisti, sed apocham accommodationis amisisti; Titius eandem summam iterum repetit; acceptam ab eo clamas, ille negat; in movetur, ille tum chirographum producit; nihil ipse, quod producas, habes, ad solvendum iterum teneri te, Judex justè pronunciat; iusta enim præsumptio est; jam forum internum cum externo compone.

204. PITHAN. Occultam compensationem leges vetant, iniqua igitur est; nisi enim illam leges vetarent, illum, qui ea utitur, forum externum, qui legum observationi invigilat, minime plecteret.

205. ANTIM. Adducere debuisses leges illas, quibus occulta compensatio, præscriptis conditionibus munita, prohibetur; nec eam forum externum damnat, quod legibus adversetur, sed quia furtum esse præsumitur, ut furtum ergo damnatur.

206. PITHAN. Hæc opinio famulis domesticis occasionem furandi præbere videtur, eo scilicet contentu, quòd iis iusta stipendia non solvantur, nec alio modo habere possint; accedit, quòd famulorum fidelitas id saltem exigit, ne de bonis suæ fidei creditis, quovis titulo, quidquam sibi arrogant, in consilio scilicet hero.

207. ANTIM. Trita querela est adversus moralem Theologos, quasi ipsi famulis furta permittant, compensationis occultæ falsò obtentu; licet fortè hac in parte non nemo laxior fuerit, ego à communis sententia non discedam; nec quidquam famulis licitum esse, velim, nisi quod reliquis omnibus licet mercedem aliquam suam nulla ratione habere potest, nec contumacem heri avaritiam frangere; si occulta compensatione utatur, servatis supra præscriptis, cum D. Thom. eum ad restituendum non obliget, ego illum obligare non ausim, modò certum delictum sit.

208. PITHANOPH. At si stipendium minus putet, nunquid aliquid amplius per occultam compensationem accipere non potest, modò iustam mensuram non excedat?

209. ANTIM. Minime gentium; cum enim de mercede conventum sit, cur majorem sibi arrogat? iusta inquires, minorem reputat; exigit ab hero majorem, hic recusat; herum miraret; non invenit, qui det majorem; inde rectè de-

